

STEFAN ZWEIG

ÁMOK

FORDÍTOTTA: GÖRGEY GÁBOR

Ezerkilencszáztizenkettő márciusában egy nápolyi kikötőben horgonyzó óceánjárón a kirakodásnál súlyos szerencsétlenség történt. Az újságok terjedelmes, de igen valószínűtlenül kiszínezett tudósításokban számoltak be az esetről. Bár magam is az Óceánián utaztam, sem én, sem útitársaim nem lehettünk tanúi a különös balesetnek, minthogy éjjel, szén- és áru- rakodás közben történt, s a lárma elől valamennyien színházba vagy kávéházba menekültünk. Annak idején nem beszéltem erről, de azt hiszem, jól gyanítottam a megrázó esemény igazi okát, és most, esztendő múltán, már feltárhatom azt a bizalmas beszélgetést, mely közvetlenül megelőzte a történeteket.

Mikor visszatérőben Európába, a hajóstársaság calcuttai ügynökségén helyet akartam biztosítani az Óceánián, a hivatalnok sajnálkozva vállat vont. Nem tudja még, kaphatok-e kabint, mert ilyenkor, az esős évszak beállta előtt, rendszerint már Ausztráliából lefoglalnak minden helyet, így tehát meg kell várni Singapore-ból a táviratot. Másnap azonban nagy örömmre azzal a hírrel fogadott, hogy egy helyet még tud biztosítani a hajón, csak persze nem valami kényelmes a kabin; ezt adhatja, a fedélközön. Már türelmetlenül vártam a hazatérést: nem haboztam tehát, és lefoglaltam a kajütöt.

A hivatalnok igazat mondott. A hajó zsúfolva volt, a kajüt pedig pocsék: kicsi, összepréselt kuckó a gépház közelében, szomorkás, kerek ablakszemén alig szűrődött be valami világosság. A fülledt, áporodott levegőben penész- és olajszag bűzlött. Egy pillanatra sem térhettem ki a ventilátor hűsítő búv köréből: mint egy megkerült vasdenevér, zizegve kerengett fejem fölött. Alul a gépház nyögött és dohogott, mintha egy szénhordó zihált volna örökké egy és ugyanazon lépcsőn fölfelé, felettem pedig a fedélzeten sétálók folytonos ide-oda csoszogása hallatszott. Így tehát, alighogy poggyászsomatom a dohos, szürke traverzes kriptába begyömöszöltem, visszamenekültem a fedélzetre, s mintha ámbra lenne, úgy ittam az édes ízű, puha szellőt, mely a partok felől átlebegett hozzánk a hullámokon.

Ámde a zsúfolt fedélzet is nyugtalanító volt: szüntelenül fecsegő, tétlenségre kárhoztatott, csapongóan ideges embertömeg hemzsegett mindenfelé. Valahogy szinte fájt a nők csicsergő viháncolása, a végeérhetetlen körbekarikázás a fedélzet szűk ösvényein, a széksorok között, ahol a nyughatatlan, locsogó csoportok újra meg újra összetalálkoztak. Egy új világot láttam, örült hajszában ittam magamba az egymást kergető képeket. Most szerettem volna átgondolni, részeire bontani, mindezt elrendezni, a sok friss benyomásból képet alkotni - de ezen a zsvajgó hajósétányon egyetlen perc nyugovást sem találtam. Olvasni próbáltam, de könyvemben a tereferélők rávetődő árnyékától minduntalan összefolytak a betűk. Egyetlen árnyas zugot sem leltem ezen a sürgő hajókorzón, ahol magamra maradhattam volna.

Három nap hasztalan keresgéltem nyugovást, csüggedten néztem az embereket, bámultam a tengert, mely változatlanul kék volt és sima, csak napnyugtakor öntötte el ezernyi szín. Háromszor huszonnégy óra után pedig az embereket szinte a hátukról megismertem már. Torkig voltam az ismerős arcokkal, az asszonyok éles kacagása nem ingerelt már, a két, szomszédos holland tiszt örökös veszekedésén sem tudtam bosszankodni. Megszökni végre! De a kabin forróságát nem bírtam elviselni, a társalgóban pedig naphosszat angol lányok gyötörték elcsépeelt keringőikkel a zongorát. Végül is elszántan felcseréltem napot és éjt, már kora délután kajütömbe bújtam, miután sörrel alaposan elbódítottam magam. Egyszerűen átaludtam a vacsorát és a táncestélyeket.

Mikor felébredtem, kabinnak nevezett koporsómban teljes volt a sötétség. A ventilátort elalvás előtt kikapcsoltam: most nedves és zsíros levegő tapadt halántékomra. Érzéseim teljesen eltompultak, percekbe telt, míg tájékozódni tudtam, hogy hány óra, és hol vagyok. Éjfél mindenestre elmúlt már, mert sem zenét, sem az örökös csoszogást nem hallottam, csak a tengeri szörny lüktető szíve, a gépház lökte zihálva a hajó nyöszörgő testét egyre tovább a bizonytalan éjszakában.

Felbotorkáltam a fedélzetre. Teljesen kihalt volt. Mikor tekintetem a kémény komor tornyára és a kísértetiesen villogó árbocokra tévedt, titokzatos fény sugárzott felém. Tündökölt az ég. A fehérén sziporkázó csillagokhoz képest sötét volt - és mégis tündökölt, mintha valamilyen roppant fényt bársonylepel takart volna el, a szikrázó csillagok pedig csak lyukak és hasadékok, melyeken ez a leírhatatlan sugárzás átcsillogott. Sohasem láttam még ilyen tündöklő égboltot, mint ezen az éjjelen. Acélkéményen és mégis csillogva feszült fölöttem, lüktetve tüzelt, szinte csurgott a fénytől, mely a holdból és a csillagokból sugárzott alá, mintha az ég titokzatos méhében parázslott volna. A holdfényben a hajó lakkozott szélei fehérén villantak ki a tenger sötétjéből, a kötelek és feszítődrótok a hajó körvonaláival együtt teljesen feloldódtak a fényözönben, az árboclámpák és fényszórók kerek szemei pedig mintha csak az űrben lógtak volna, sápadt, földi csillagok az égbolt ragyogó csillagai között.

Fejem felett a mágikus csillagkép, Dél Keresztje égett, szikrázó gyémántokkal a láthatatlan semmibe szegezve, s mintha imbolygott volna, pedig csak a hajó ringott alattam - ez a ziháló mellkasú, úszó óriás, amint fel és alá, fel és alá, remegve szelte a sötét hullámokat. Csak álltam, és néztem a magasba: mint valami fürdőben, langyos víz esőzött rám; ez a langyos fény fehérén és lágyan végigöblítette kezemet, puhán elöntötte arcomat, sőt mélyebbre hatolt, mert egyszerre szétoszlott bennem minden homály. Tisztán és felszabadultan fellelegeztem. Elragadtatottan ízleltem, mint egy tiszta italt, a puha, dús és mámorító levegőt, melybe gyümölcsök illata, távoli szigetek lehelete vegyült. Most, igen, mióta a hajóra léptem, most először fogott el a vágy, hogy álmodozzam, és az a még érzékibb gyönyörűség, hogy asszonyok módjára átadjam magam ennek az ölelő, elemi puhaságnak. Szerettem volna hanyatt fekvé bámulni a fehér hieroglifák rejtélyeibe. De a nyugágyakat elrakták, a fedélzet üres volt, sehol sem találtam valami alkalmatosságot, ahol nyugodtan álmodozhattam volna.

Tovább botorkáltam tehát, egészen a hajó orráig, és szinte megvakított a fény, mely a tárgyakból is egyre erősebben záporozott rám. Szinte fájt ez a mészfehér, hevesen izzó csillagsugárzás, el szerettem volna bújni előle, valami árnyékba húzódni, hogy ne engem verdesse a csillogásával, hanem csak a tárgyakat körülöttem, s úgy szemlélhessem tündöklésüket, ahogy egy tájat néz az ember a szobák sötétjéből. Kötelekbe, vastönkökbe botolva bukdácsoltam előre a hajó éléig, és néztem a tengert, ahogy az olvadt holdfény buzogva hasadt ketté az acéltest két oldalán. A hajó orra felemelkedett, majd ismét alámerült a feketén tajtékzó habokba, s a leigázott elemek minden kínját, az emberi erő minden gyönyörűségét átéltem ebben a szédítő játékban. Az idő megállt felettem. Percekig vagy órák hosszat álltam így, nem tudom; fel- és alámerülve a hajó roppant bölcsője az időtlenségbe ringatott. Éreztem, hogy lassan elbágyadok, de ez a bágyadtság gyönyörűség volt. Aludni, álmodni szerettem volna, és mégsem akartam kiszakítani magam ebből a varázslatból, hogy kabinomba temetkezzem. Véletlenül egy kötélcsomóba botlottam. Letelepedtem, de lehunytt szemmel sem merültem sötétbe, mert az ezüstös csillogás pilláimon is áthatolt. Alattam halkan zubogott a víz, felettem pedig füllel nem is hallhatón zúgott a világegyetem fehér áradata. És lassan vérembe hatolt a zúgás: szinte elvesztettem öntudatomat, elfelejtettem, hogy ez a lüktetés bennem ver vagy a hajó messze dobogó szívében - belevesztem, feloldódtam a lázasan pezsegő világmindenség éjszakájába.

Száraz, halk köhécselésre rezzentem fel. Már csaknem részeg álmodozásomból felriadva, ismét kinyitottam a szemem, s a fehér tündökléstől elvakultan pislogtam körül. Szemben velem, az árnyékos korlátnál mintha szemüveg villant volna, majd izzó fényfoltot láttam, egy pipa kerek paraszát. Hol a tajtékos mélybe, hol pedig a távoli csillagképekre bámulva nem vettem észre, hogy van itt még valaki, holott nyilván egész idő alatt itt ült mozdulatlanul. Félkábultan és önkéntelenül is németül dadogtam:

- Bocsánat...

- Ó, kérem... - hangzott a válasz a sötétből, szintén németül.

Kimondhatatlan furcsa és szorongató érzés volt, ahogy ott ültünk egymás mellett a sötétben, láthatatlanul. Mintha ugyanúgy rám szegezte volna tekintetét, ahogy én meredtem őrá: de a fehéren izzó fényzőnben csak árnyékba mosódott körvonalakat láttunk egymásból. Lélegzetvételét és pipája szörcsögését hallottam csupán.

Elviselhetetlen volt ez a némaság. Legszívesebben odábbálltam volna, de nem akartam ilyen mogorván viselkedni. Zavaromban rágyújtottam. Gyufám sercegett, és egy pillanatra fény villant a homályba. Az idegen, szemüveges arcot még sosem láttam a hajón, sem az étteremben, sem a fedélzet sétányain. Lehet, hogy a fény bántotta a szemét, vagy talán csak képzelődtem: arckifejezése torz volt és gnómszerű. Mielőtt azonban alaposan szemügyre vehettem volna, a fellobbanó fényben derengő arcvonásokat ismét elnyelte a sötétség, és nem láttam mást, csak a sötétbe merült alak körvonalait meg a pipa tűzkarikáját, amint hébe-hóba felizzott a semmiből. Mindketten hallgattunk, s ez a némaság fullasztó volt, mint a trópusi levegő.

Végül nem bírtam már a csendet. Udvariasan jó éjt kívánva felálltam.

- Jó éjszakát - hangzott a homályból az érdes, rekedt és berozsdásodott hang.

Nagy ügyel-bajjal botorkáltam a kötélzeten és a cölöpökön keresztül. Ekkor sietős, tétova lépteket hallottam. Az idegen volt. Önkéntelenül megálltam. Nem jött egészen hozzám, lépteiből mintha valami elfogódott szorongás hatolt volna felém a sötétben.

- Bocsásson meg - szólt gyorsan -, kérni szeretnék valamit. Nekem... nekem... - elakadt, és zavarában alig tudta folytatni - magánjellegű, egészen külön okom van arra, hogy így elvonuljak... Haláleset... kerülöm az embereket a hajón... én nem önt, nem úgy értem... Csak arra szeretném kérni... Nagyon lekötöleznék, ha nem szólna a hajón senkinek, hogy itt látott engem... Igen, sajátos... hogy úgy mondjam, teljesen személyi okból kerülöm most az embereket... nos... igen... kínos lenne nekem, ha megemlítené, hogy valaki itt éjszaka... szóval, hogy én...

Ismét elfulladt a szava. Röviden eloszlattam aggodalmát, megígértem, hogy megteszem, amit kér. Kezet szorítottunk. Aztán visszatértem a kabinba, és tompa, igen zavaros, nyugtalan álomba merültem.

A hajón, ígéretemhez híven, nem beszéltem senkinek a különös találkozásról, bár elég nehezen álltam a hallgatást. Mert a tengeren már a legjelentéktelenebb apróság is esemény, akár egy vitorlás a láthatáron, egy felszökkenő delfin, friss keletű flört vagy röpke tréfa, egyszóval minden. Emellett gyötört a kíváncsiság, hogy a szokatlan idegenről többet is tudjak: átböngésztem a hajólistát, talán rábukkanok egy névre, melyről ráismerhetek, végigmustráltam az utasokat, hátha valamelyik kapcsolatban áll vele - egész nap idegesen és türelmetlenül jártam-keltem, s tulajdonképpen csak az estét vártam, hogy találkozzunk-e újra? Rejtelmes lélektani esetek valósággal nyugtalanítóan hatnak rám, szinte lázba hoznak, hogy megfejtsen

őket, s különös emberek már pusztá jelenlétükkel olyan szenvedélyes ismeretvágyat oltanak belém, melyet szinte az asszonybirtoklás vágyához kell hasonlítanom. Nagyon hosszúra nyúlt ez a nap, üresen pergett az ujjaim között, akár a homok. Korán feküdtem le: tudtam, hogy éjfélkor úgys felébredek, felkelt az éj.

És valóban: ugyanazon órában, mint előző nap, felébredtem. A foszforeszkáló óramutatók egymást fedve, fénylő csíkként világoltak felém. Gyorsan kiléptem a fülledt kabinból a még fülledtebb éjszakába.

A csillagok éppúgy tündököltek, mint tegnap, a remegő hajót szétszórt fénybe borítva, fenn, a magasban pedig Dél Keresztje lobogott, akárcsak tegnap - a trópusokon az éjszakák és a nappalok egyformábbak, mint mifelénk -, csak belőlem hiányzott a tegnapi lágy, álmatag, belső ringatás. Valami felzaklatott és vonzott, azt is tudtam, hová: a hajóorr sötét szegletébe, hogy megtudjam, vajon a titokzatos idegen ott ül-e megint. Megkondult a hajóharang. Elindultam. Lépésről lépésre mentem előre, nem tudtam, mit akarok, mégis arra tartottam. Még nem voltam a hajó orránál, mikor valami hirtelen felparázslott, mint egy vörös szem - a pipája fénye. Ott ült tehát.

Akaratlanul visszahőköltem és megálltam. A következő pillanatban, mikor tovább akartam menni, a sötétben valami mozgolódást láttam; valaki felállt, közelebb lépett, s máris ott hallottam magam mellett fojtott, udvarias hangját.

- Bocsásson meg - mondta -, úgy látom, ön a megszokott helyére igyekszik, s most alighanem azért akar visszafordulni, mert engem itt talált. Csak tessék, üljön le, én úgys megyek már.

Igyekeztem marasztalni, és magyarázkodtam: én csak azért torpantam vissza, nehogy őt zavarjam.

- Engem nem zavar - válaszolta kissé keserűen -, sőt, örülök, ha végre egyszer nem kell egyedül gubbasztanom. Tíz napja... jobban mondva már esztendő óta egy árva szót sem váltottam senkivel... és néha már nagyon nehéz így élni, szinte megfullad az ember, hogy mindent csak magába fojt... Odalent, a kabinban nem bírom már... abban... abban a koporsóban... nem bírom... És az embereket sem tudom elviselni, egész nap csak nevetgélnek... Ez most számomra elviselhetetlen... lehallatszik a kabinomba, és én még a fületem is betömöm... Persze, ön nem tudja... nos, hát nem is tudhatja, és különben is, mi köze hozzá egy idegennek...

Elfulladt a hangja. Majd hirtelen, kapkodva így szólt:

- De hát nem akarok a terhére lenni... bocsásson meg, hogy annyit fecsegetem.

Meghajolt, s távozni akart. Én gyorsan tiltakoztam:

- Világért sincs a terhemre. Nekem is jólesik, ha néhány nyugodt szót válthatok valakivel... Parancsoljon... rágyújt?

Kivett egy cigarettát; tüzet adtam. A fekete háttérből vibrálva lehasadt a tegnapi arc, de most szemtől szembe láthattam: a szemüveg mögül mohó és zavaros tekintet hatolt felém. Megborzongtam. Éreztem, hogy ez az ember beszélni akar, beszélnie kell! És meg kell hallgatnom, hogy segítek rajta.

Leültünk. Felkínálta a mellette levő nyugszéket. A két cigaretta parázslott, az övé nyugtalanul remegett a sötétben, tehát reszketett a keze. Mindketten hallgattunk. Aztán halkan megszólalt:

- Nagyon fáradt?

- Nem, csöppet sem!

Ismét habozott.

- Szeretnék valamit kérdezni öntől... pontosabban szeretnék valamit elmondani. Tudom, nagyon is tudom, milyen képtelenség, hogy az első embernek, aki utamba kerül... de hát... én... olyan szörnyű lelkiállapotban vagyok, hogy valakivel mindenképpen beszélnem kell... azt hiszem, belepusztulok... Majd megérti, ha elmondom... Tudom, úgysem segíthet... de én már belebetegedtem a hallgatásba... egy beteg ember pedig mindig nevetséges a többiek előtt...

Közbeszóltam, és kértem, hogy ne gyötörje magát. Csak beszéljen egész nyugodtan... persze nem ígérhetek semmit, de hát az embernek kötelessége, hogy megtegye a magáét. Ha valaki szorult helyzetbe kerül, akkor mégiscsak kötelességünk segíteni.

- Kötelesség... segíteni... hogy megtegye a magáét... Tehát ön is úgy gondolja, még ön is, hogy az embernek kötelessége... hogy legalább megpróbáljon segíteni...

Háromszor is megismételte ugyanezt. Szinte irtóztam ettől a tompa, szaggatott ismételtetéstől. Őrült ez az ember? Vagy részeg?

Mintha hangosan töprengtem volna, hirtelen egész más hangon folytatta:

- Lehet, hogy bolondnak vagy részegnek tart. Nem, nem vagyok bolond, *még* nem. De amit mondott, az a szó, annyira megkapott... éppen ez az, ami most kínoz... hogy vajon kötelesség-e...

Megint dadogni kezdett. Elhallgatott, majd újabb lendülettel folytatta:

- Én ugyanis orvos vagyok. És mi, orvosok, gyakran kerülünk olyan... olyan végzetes helyzetbe, hogy nem tudjuk, kötelességünk-e, hogy... mert hiszen nemcsak egyféle kötelesség létezik... nemcsak másokkal és az állammal és a tudománnyal, hanem önmagával szemben is vannak az embernek kötelességei... Persze segíteni mindig kell, hiszen ezért vagyunk itt... de hát ezek elvek... csupa elmélet... Meddig kell segíteni, hol a határ? Például ön számomra vadidegen, én is az vagyok önnek, és én most megkérem, ne beszéljen arról, hogy itt látott engem... rendben van, ön ezt kötelességének érzi és hallgat... Aztán arra kérem, hogy hallgasson meg, mert belepusztulok a némaságba... Ön pedig hajlandó meghallgatni... ez is rendben van... Csakhogy mindez könnyű dolog ám... Mert ha most megkérném, hogy csípijen nyakon és hajítson be a tengerbe... mindjárt elpárologna ez a nagy szolgálatkészség... Valahol ennek is van határa... mikor már a saját bőrünkre és felelősségünkre megy a játék... Valahol a kötelességérzet is csütörtököt mondhat... Vagy talán éppen egy orvosnál nem fordulhat elő? Az orvos mindig csak megváltó lehet, világ üdvözítője, csupán azért, mert latin nyelvű diplomát nyomtak a kezébe? Valóban dobja oda az életét, ereibe pedig pumpálja vizet, ha egy nő... ha valaki beállít, és arra kéri, hogy nagylelkűen segítsen rajta? A kötelességnek is van határa... igen, éppen ott, ahol az ember többre nem képes már...

Ismét elakadt, majd hirtelen felugrott.

- Bocsásson meg... máris úgy felhevültem... pedig nem vagyok részeg... még nem... bár bevallom, mostanában gyakran előfordul... igen, ez a pokoli magányosság... Képzelve csak el, hét évig szinte mást se láttam, csak bennszülötteket és állatokat... ezek között rendszeren beszélni is elfelejt az ember. Mikor aztán megered a szava, mindent elborít... De várjon csak... igen, tudom már... kérdezni akartam valamit... elmondok egy esetet, hogy vajon kötelességünk-e segíteni... tiszta, szinte angyal kötelességtudással segíteni... Csak az a baj, hogy a történet elég hosszadalmas. Valóban nem fáradt?

- Higgye el, hogy nem.

- Igazán... igazán köszönöm... Velem tart?

Hátranyúlt a sötétbe. Valami összekoccant, kettő vagy három, de mindenesetre jó néhány üveg lehetett, melyeket odakészített maga mellé. Egy pohár whiskyt nyújtott felém. Én éppen csak megkóstoltam az italt, ő viszont egyszerre felhajtotta. Néhány percig hallgattunk. Akkor megszólalt az óra: fél egyet ütött.

- Tehát... egy esetet szeretnék elmondani. Képzelden el egy orvost... egy városkában... azaz inkább vidéken... egy orvost, aki... aki...

Ismét elakadt. Aztán hirtelen odarántotta a székét az enyém mellé.

- Hát ez így nem megy! Mindent el kell mondanom önnek, töviről hegyire, különben nem érti az egészet... Ez nem olyan dolog, hogy csak úgy példálózva ki lehessen fejteni, mint valami elméletet... tudniillik rólam van szó. Szégyen ide, szégyen oda, nem bujkálhatok... előttem is levetköznek az emberek, megmutatják az ótvarukat, vizeletüket, ürüléküket... ha egyszer azt akarja az ember, hogy segítsenek rajta, akkor nem kertelhet és titkolózhat... Tehát most nem az egyszeri orvos esetét mesélem el önnek, hanem meztelenre vetkőzöm, és kimondom: magamról beszélek... A szégyenkezésről úgyis leszoktam már ebben a rühes magányosságban, azon az átkozott vidéken, ami kiöli az emberből a lelket, és a velejét is kiszipolyozza.

Ekkor megmozdulhattam, mert hirtelen szinte saját szavába vágott:

- Persze, ön tiltakozik... tudom, hogy most egészen el van ragadtatva Indiától, a templomok és pálmák látványától, beleszédült egy kéthónapos kéjutazás romantikájába. Igaza van, vonatból, autóból vagy riksából nézve a trópusok varázsa csodálatos; nekem is ez volt a véleményem, mikor hét éve idekerültem. Mennyi mindenről álmodoztam én akkor, nyelveket akartam tanulni, és eredetiben olvasni a szent könyveket, tanulmányozni az itteni betegségeket, belemerülni a tudományba, feldolgozni a bennszülöttek pszichéjét - odaát, európai zsargon szerint így mondják, ugyebár? -, az emberiség és a civilizáció misszionáriusa lettem volna. Aki csak idevetődik, mind ugyanezt az álmodot kergeti. Ám ebben a láthatatlan üvegházban minden erő elpárolog az emberből, hiába tömi magát kininnel, a láz nyakon csípi, elernyed, ellustul, és roncs lesz belőle. Az ember, amikor a nagyvárosokból egy ilyen isten háta mögötti helyre kerül, mintha Európába mélyedő gyökereit elvágva, legbensőbb lényegétől fosztanak meg: előbb vagy utóbb mind összeroppan, egyik iszik, a másik ópiumot szív, a harmadik verekszik, és olyan lesz, mint egy vadállat - a téboly mindegyiket meglegyinti kissé. Az ember újra Európába vágyakozik, s arról álmodik, hogy egyszer ismét végigsétál egy utcán, barátságos, kőből épült házban fehér emberekkel beszélget. Esztendőkön át kísért ez a vágyálom, s mikor aztán eljön az idő, és szabadságra mehetne, már ahhoz is renye, hogy elinduljon. Tudja azt is, hogy odaát már elfelejtették, idegennek számít, nem több, mint üres kagyló, melyre mindenki rátapos. Így hát ottragad, elsüpped és felbomlik e forrón gőzölgő erdők gyomrában. Elátkoztam a percet, mikor erre a nyomorult életre adtam a fejem...

Különben nem egészen jószántamból tettem. Németországban tanultam, annak rendje és módja szerint doktorrá avattak, még állásom is volt a lipcsei klinikán. Az Orvosi Közlöny valamelyik ócska évfolyamában sokat firkáltak arról a szérumról, melyet én alkalmaztam először. Akkor aztán közbejött egy nőhistória, valaki, akivel a kórházban ismerkedtem meg. A nő megőrizte a szeretőjét, annyira, hogy revolverrel rálőtt, s csakhamar én is éppoly tébolyult lettem, mint az. Olyan gögös és hideg volt ez a nő, hogy tombolni kellett tőle! Már megkaparintott néhány parancsolgató hajlamú, arcátlan némbert, de ez úgy hétrét görnyesztett, hogy a csontjaim ropogtak belé. Azt csináltam, amit akart, én pedig - nos hát, mért ne beszéljek róla, hét éve már ennek - a kórház pénzéhez nyúltam, s mikor kipattant a dolog, kezdődött a tánc! Egyik nagybátyám valahogy elsimította az ügyet, s én eliszkolhattam, de a karrieremnek befellegzett. Éppen akkor hallottam, hogy a holland kormány orvosokat toboroz

a gyarmatokra, s még előleget is ígér. Finom dolog lehet - gondoltam én -, ha még előleget is ajánlgatnak. Tudtam, hogy ezekben a maláriafészkekben háromszorta gyorsabban szaporodnak a fejfák, mint nálunk, de ifjúkorában az ember azt hiszi, láz és halál mindig csak másokat teper föld alá. Nem nagyon válogathattam, Rotterdamba utaztam, tíz évre leszerződtem, kezembe nyomtak egy elég csinos bankjegyköteget, felét hazaküldtem nagybátyámnak, a másik fele pedig elúszott a kikötőben, az egésztestet kiszedte belőlem egy némbér. Könnyű dolga volt, mert pokolian hasonlított ahhoz a másik macskához... Pénzem, óráim és illúzióim tehát mind otthagytam Európában, s mikor felhúztuk a horgonyt, bizony nem is nagyon bánkódtam. Ott ültem a fedélzeten, mint ön, Dél Keresztjét néztem, meg a pálmákat - megdobbant a szívem, és egyre álmodoztam: „Micsoda erők, csend és magány vár rám!” Hát igen, ami a magányt illeti, azt megkaptam! Nem Batáviába vagy Szurabájába, vagy valami más városba helyeztek, ahol emberek élnek, klubok vannak, golfoznak, könyveket és újságokat lehet olvasni, hanem - ej, hát a név már igazán nem lényeges - valamelyik távoli területbe, ahonnan a legközelebbi város kétnapi utazást jelent. Néhány unalmas, besavanyodott hivatalnok, egy-két félvér jelentette a társaságot, körös-körül pedig végtelen erdők, ültetvények, bozót és mocsár.

Eleinte még elviseltem valahogy. Különböző tanulmányokba merültem. Egyszer, mikor az alkormányzót egyik körútján autóbaleset érte, és összezúzta a lábát, minden segítség nélkül olyan műtétet hajtottam végre, hogy sokáig beszéltek róla. Mérgeket és bennszülött fegyvereket gyűjtöttem, ezer aprósággal foglalkoztam, hogy lelket öntsek magamba. Mindez csak addig tartott, míg az Európából hozott energia még dolgozott bennem: akkor aztán beadtam a kulcsot. Az a néhány európai untatott, nem is érintkeztem velük - csak ittam, és álmaimba merültem. Hiszen már csak három évem volt hátra, akkor aztán megszabadulok, nyugdíjam lesz, visszatérhetek Európába új életet kezdeni. Ügyszólván egyebet sem csináltam, csak vártam, csendesesen gubbasztva vártam. Talán még most is ott gubbasztanék, ha az a nő... igen, ha nem jön közbe valami.

A hang a sötétben elhallgatott.

A pipa sem parázslott már. Olyan csend lett, hogy a hajónak csapódó víz sustorgását s a gépház távoli, tompa zihálását is hallottam. Szerettem volna rágyújtani, de féltem a gyufa fellobbanó fényében tükröződő arctól. Egyre csak hallgatott. Nem tudtam, vajon befejezte már, vagy csak elkábult és alszik, olyan halotti volt a csönd.

Ekkor megkondult a hajóóra: erőteljesen, áthatóan egyet ütött. Az idegen felrezzent: ismét a palackok közt matatott, mert üvegkocogást hallottam, nyilván megint whisky után nyúlt. Kortyolás hallatszott, majd még lobogóbb szenvedéllyel újra beszélni kezdett:

- Nos igen... megálljon csak... igen, így történt. Ott ülök abban az átkozott fészkekben, hónapok óta gubbasztok mozdulatlanul, akár a pók a hálójában. Az esős évszak múlt el éppen, heteken át csorgott a víz a tetőn, nem jött hozzám senki, nem láttam egyetlen európaikat, nap nap után sárga némbereimen kívül nem láttam senkit, csak jó öreg whiskym iszogattam. Nagyon el voltam már keseredve, megint elkapott az Európa utáni vágyakozás nyavalyája: ha európai utcákról és fehér asszonyokról olvastam, a kezem is beleremegett. Nem tudom kellőképpen érzékeltetni ezt az állapotot, ez valami trópusi kór, dühödt, lázas és mégis erőtlen nosztalgia, mely időnként hatalmába keríti az embert. Így üldögéltem akkor is, s úgy emlékszem, egy térképet nézegetve utazásokról álmodoztam, terveket szőttem. Hirtelen izgatott kopogást hallok, kitágult, csodálkozó szemmel a boyom és az egyik szolgáló áll az ajtóban. Nagy hűhóval mesélik, hogy egy hölgy van itt, egy lady, igazi fehér asszony.

Felpattanok. Sem kocsirobogást, sem motorzajt nem hallottam. Fehér nő ebben az ösvadonban?

Indulok le a lépcsőn, aztán visszafordulok. Egy pillantás a tükörbe, kapkodva rendbe szedem magam. Ideges és nyugtalan vagyok, valami kellemetlen előérzet kínoz, hiszen kerek e világon nem tudok senkit, aki barátságból hozzám jöhet. Végül lemegyek.

A hölgy a hallban vár, s türelmetlenül elém siet. Arcát sűrű autófátyol takarja. Üdvözölni akarom, ő azonban közbevág:

- Jó napot, doktor - szól kifogástalan, szinte már túl folyékony angolsággal, mintha előre betanult szöveget mondana. - Bocsásson meg, hogy így berontok magához, de épp erre jártunk, a kocsi nem messze vár. (Mért nem hajtott ide a ház elé? - villan át az agyamon.) És akkor eszembe jutott, hogy itt lakik, és már annyi jót hallottam magáról, hiszen valóságos csodát művelt az alkormányzóval, a lába megint teljesen *all right*, már úgy golfozik, mint azelőtt. Igen, odaát mindenki magáról beszél, mi pedig boldogan elcserélnénk mogorva felcserünket másik két társával együtt, ha átjönne hozzánk. Különben miért nem mutatkozik soha mifelénk? Úgy él itt, mint valami jógi...

És áradt belőle a szó, egyre sebesebben, engem nem is hagyott szóhoz jutni. Ideges és izgatott csacsogása valahogy nyugtalanítóan hatott rám. Minek beszél annyit - kérdeztem magamban -, miért nem mutatkozik be, miért van rajta még mindig ez a fátyol? Talán lázas? Beteg? Vagy örült? Egyre jobban idegesített, és éreztem, mennyire nevetséges, ahogy némán ácsorgok előtte, miközben előnt a fecsegés áradata. Végre szóhoz jutottam, hogy beljebb tessékeljem. A boyt leintette, hogy maradjon hátra, s felsuhant előttem a lépcsőn.

- Milyen csinos a szobája - mondta odafent, miután körülnézett. - Ó, mennyi szép könyv! El szeretném olvasni mind!

A könyvespolchoz lépett, és a címeket böngészte. Mióta belépett a házba, először maradt csendben egy pillanatig.

- Megkínálhatom egy csésze teával? - kérdeztem.

Meg se fordul, csak a könyveket nézegeti tovább...

- Nem, doktor, köszönöm... máris megyünk tovább... pár percem van csak... csupán egy rövid kirándulást tettem önnél... Ó, még Flaubert is akad itten... imádom Flaubert-t... milyen csodálatos az *Éducation Sentimentale*... látom, franciául is olvas... Hogy maga mennyi mindenhez ért!... Hát igen, a németek, a német iskolák... Nagyszerű dolog lehet, ha valaki ennyi nyelven beszél! Az alkormányzó tűzbe menne magáért, váltig mondja, ön az egyetlen, akinek a késére rábízná magát... mert a mi derék sebészünk éppen csak bridzspartnernek jó... Egyébként ma épp arra gondoltam - még mindig háttal állt nekem -, hogy egyszer már meg kellene vizsgáltatnom magam... s miután erre jártunk... no de most bizonyára nem is érne rá... majd inkább eljövök máskor.

„Színt vallasz hát végre!” - gondoltam. Semmi érdeklődést sem mutattam, csak közöltem vele, hogy akár most, akár más alkalommal, mindig megtisztel, ha szolgálatára lehetek.

- Nem komoly a dolog - mondta, miközben féloldalt fordulva egy polcról leemelt könyvben lapozgatott. - Nem komoly... semmiség... női nyavalya... kis szédülések, ájulás. Ma reggel is, a kocsiban, az egyik kanyarnál összecsuklom, akár valami tetszhalott... a boy vizet hozott, és magamhoz térített... persze, talán túl sebesen hajtott a sofőr... nem gondolja, doktor?

- Ennyiből semmit sem tudok megállapítani. Gyakran környékezi efféle ájulás?

- Dehogy... azaz igen... de csak... az utóbbi időben...

Ismét a könyvszekrény elé áll, visszateszi a könyvet, kiemel egy másikat, és belelapoz. Furcsa, mért lapozgat folyton olyan idegesen, mért nem néz rám a fátyol mögül? Szándékosan hallgatok. Szinte jólesik, hogy így várakoztatom. Végül ugyanabban a csevegő, könnyed modorban újra beszélni kezd:

- Ugyebár, doktor, nem komoly a dolog? Nem valami trópusi história... nincs semmi veszély...

- Először tudnom kell, nincs-e láza? Szabad a pulzusát?

Közelebb lépek, de könnyedén kitér előlem.

- Nem, nem vagyok lázas... egész biztos, higgye el nekem... mindennap mértem magam, amióta... amióta ezek a rosszullétek kezdődtek... Semmi láz, mindig pontosan 36,4. A gyomrom is rendben van.

Egy pillanatig habozok. Már kezdettől valami gyanú motoszkál bennem: érzem, hogy ez az asszony akar tőlem valamit, ide az isten háta mögé nem azért jönnek az emberek, hogy Flaubert-ről csevegjenek. Néhány percig váratom.

- Bocsásson meg - mondom végül határozottan -, szabad néhány őszinte kérdést megkockáztatnom?

- Csak rajta! Hiszen orvos - ismét hátat fordít, s a könyvek közt matat.

- Volt már gyermeke?

- Igen, egy fiú.

- És annak idején... tehát akkoriban nem érzett hasonló rosszullétet?

- De igen!

Hirtelen megváltozott a hangja. Határozott és kimért lett, nem olyan idegesen csacsogó.

- És lehetséges, hogy... ne haragudjék a kérdésért... hogy most is hasonló állapotban van?

- Igen!

Mintha kést ejtene földre, oly élesen koppan a válasz. Félrefordított arca meg se rezzen.

- Akkor talán az lenne a legjobb, asszonyom, ha alaposan megvizsgálنام... Kérem... fáradjon át a másik szobába. - Erre hirtelen megfordul. A fátyol mögül, érzem, hideg és elszánt tekintet hatol felém.

- Nem... erre semmi szükség... én pontosan tudom, mi a bajom!

Egy pillanatra csend lett. Ismét egy teli pohár csillant a sötétben.

- Hát hallott már ilyet... Képzelje csak el! Valaki ott rohad abban a magányban, s egyszerre beront hozzá egy nő, évek óta az első fehér asszony... Én mindjárt éreztem, hogy valami nincs rendjén, veszély fenyeget. Szinte megborzongtam ennek az asszonynak acélkemény határozottsága láttán: csacsogva beállít hozzám, s mindjárt nekem szegezi követelését, mintha kést szorítana a torkomra. Mert azonnal tudtam, mit akar, nemegyszer jöttek már asszonyok hozzám ilyesmivel, de azok másképp állítottak be, szégyenlősen és félénken, szepegve könyörögtek. Ez pedig... ez a kemény, férfias határozottság... már az első percben tudtam, hogy ez az asszony erősebb nálam... hogy akaratával bármire rákényszeríthet... De bennem is volt... volt bennem valami komisz berzenkedés... valami elkeseredett férfigőg, mert... hiszen már mondtam... első pillantásra, sőt még mielőtt megláttam, ellenségemnek éreztem őt.

Ismét hallgattam. Makacsul, elkeseredetten hallgattam. Éreztem, hogy a fátyol mögül végigmér, kihívón mered rám, hogy szólásra bírjon. De én nem adtam olyan könnyen! Beszélni kezdtem, de kitérően, önkéntelenül az ő fecsegő, közömbös modorát utánozva. Színleltem, mintha nem érteném, mit akar - talán el tudja képzelni, mi volt a célom: rá akartam kényszeríteni, hogy színt valljon, ne követelőzzék, hanem könyörögjön... éppen azért, mert olyan parancsoló volt a fellépése, és tudtam, hogy nőknél pontosan ez a fensőbbes, hideg modor van rám oly lenyűgöző hatással.

Het-havát összehordtam hát, hogy mindez szóra sem érdemes, ez a rosszullet ennek az állapotnak természetes kísérő tünete, sőt éppen ez mutatja, hogy minden a legnagyobb rendben van. Klinikai folyóiratokból különböző eseteket idéztem... egyre csak beszéltem, hanyag könnyedséggel, az egész ügyet semmiségnek minősítve, és vártam, mikor szakít félbe. Mert tudtam, hogy végül elfogy a türelme.

Egyszerre élesen közbevágtott, s mintha egyetlen mozdulattal elseperte volna, amit megnyugtatóra összehadartam.

- Nem erről van szó, doktor, nem ez aggaszt engem. Annak idején, mikor a fiam született, kutya bajom se volt... de most nem érzem jól magam, nem vagyok *all right*... szívbántalmaim vannak.

- Ó, szívbántalmak - mondtam nyugtalanságot mímelve. - Akkor bizony utánanéznünk a dolognak.

S már nyúltam is a szívhallgató után.

De ő ismét letorkolt. A hangja most már nagyon keményen pattogott, akár egy őrmesteré.

- Megmondtam, hogy a szívem nincs rendben, és szeretném, ha elhinné, amit egyszer mondok. Nem akarok annyi időt vesztegetni a vizsgálatokkal, szerintem több bizalmat is elvárhatnék öntől. Azt hiszem, én már bebizonyítottam, mennyire bízom magában.

Ez már kihívás volt, nyílt, parázs harc. Tehát kiálltam én is.

- A bizalomhoz nyíltság kell, teljes őszinteség. Beszéljen őszintén, asszonyom, hiszen orvos vagyok. Mindenekelőtt vesse le fátylát, foglaljon helyet, hagyjon békét a könyveimnek, és ne kerteljen. Lefátyolozva nem szokás orvoshoz jönni.

Kiegyenesedve, gőgösen végigmért. Egy pillanatig habozott, aztán leült, és felhajtotta a fátylát. Pontosán olyan arc villant rám, amilyentől féltem. Kifürkészhetetlen, kemény és fegyelmezett arcán időtlen szépség tündökölt: angolos, szürke szemének nyugalma mögött vad szenvedély parázslott. A keskeny, összeszorított ajak, ha akarja, minden titkot magába zár. Farkasszemet néztünk - tekintete egyaránt utasított és kérdezett, olyan hideg kegyetlenséggel, hogy nem bírtam sokáig, és önkéntelenül el kellett fordítanom a fejem.

Ujjával könnyedén dobolt az asztalon. Tehát ő is ideges! Hirtelen megszólalt:

- Tudja, mit akarok magától, vagy nem?

- Azt hiszem, tudom. De azért beszéljünk egészen világosan. Véget akar vetni ennek az állapotnak... azt akarja, hogy ezektől az ájulásoktól, rosszulletektől megszabadítsam... elhárítva... a rosszullet okát. Helyes?

- Úgy van! - Bárdként csapott le a szó.

- Remélem, tudja, milyen veszélyes az ilyesmi... mindkét fél számára?

- Tudom.

- És azt is, hogy a törvénybe ütközik?
- Előfordul, hogy nem tiltott, hanem a törvény szerint is szükséges.
- Csakhogy ahhoz orvosi javaslat kell.
- Akkor hát javasolni fogja. Hiszen maga orvos.

Szemrebbenés nélkül, mereven nézett rám. Minden szava parancs volt, s én nyomorult, megreszkettem a bámulattól, csodáltam démonikus akaraterejét. De azért lázongtam még, nem akartam elárulni, hogy máris eltiport. „Csak lassan, térj ki előle, kényszerítsd rá, hogy könyörögjön!” - lázongott bennem valami elégtételvágy.

- Ez nem mindig az orvostól függ, asszonyom. De ha kívánja, egyik kórházi kollégámmal...
- Nincs szükségem a kollégáira, én magához jöttem.
- És ha szabad kérdezni, mért éppen hozzám?

Jeges pillantással végigmért.

- Semmi okom rá, hogy eltitkoljam. Messze lakik tőlünk, nem tudja, ki vagyok, jó orvos, és végül... - most habozott egy kissé - nos, mert aligha marad ezen a környéken, különösen akkor, ha... ha csinos összeggel térhet haza.

Hátamon végigfutott a hideg. Ez a ridegen számító, üzleti okoskodás elszédített. Egyetlen kérő szót nem ejtett még - de már mindent kiforralt; megkörnyékezett, és rajtamütött. Éreztem, hogy ez a démoni akarat levesz a lábamról, mégis elkeseredetten védekeztem tovább. Még egyszer igyekeztem gúnyos tárgyilagossággal fölé kerekedni.

- S ezt a csinos összeget ön bocsátaná rendelkezésemre?
- Amennyiben vállalkozik a dologra, és utána mindjárt távozik.
- Tisztában van azzal, hogy ez esetben elvesztem a nyugdíjamat?
- Majd kárpótolom érte.
- Ez elég világos beszéd... De én még tisztábban akarok látni. Mekkora összegről lenne szó?
- Tizenkettőezer. Az utalvány Amszterdamban váltható be.

Megremegtem... a dühtől és... igen, az ámulattól is. Mindent kitervelt, a pontos összeget és a beváltás módját is, hogy elutazásra kényszerítsen. Megvásárolt, akár egy becsüs az árut, s anélkül, hogy ismert volna, hiszen tudta előre, hogy le fog győzni. Legszívesebben arcul ütöttem volna... Ahogy remegve felálltam, ő is felállt, s egymásra meredtünk. S akkor könyörgésre képtelen, összeszorított szája s felszegett, büszke homloka láttán... valami fékezhetetlen vágy kerített hatalmába! Valamit ő is megérezhetett, mert szemöldökét gögösen felvonta, mintha valami kellemetlent akarna lerázni magáról: már leplezetlenül gyűlöltük egymást! Éreztem, hogy gyűlöl, mert szüksége van rám, és én is gyűöltem őt, mert nem tudtam könyörgésre bírni. Ez a pillanatnyi hallgatás volt az első őszinte szó kettőnk között. És akkor kigyóként belém mart egy gondolat... és azt mondtam... kimondtam...

De várjon csak, esetleg félreérti, amit tettem... amit mondtam... először meg kell magyaráznom... miként támadt bennem ez az örült gondolat...

A sötétben ismét megcsörrentek az üvegek. És a hang még izgatottabb lett.

- Nem mintha mentegetőzni akarnék, hogy tisztázzam magam, és szépítsem a dolgot... De különben az egészet nem értené... Azt hiszem, az úgynevezett jó emberek nem olyanok, mint én... de azért, amikor csak tudtam, segítettem. Hiszen odaát, azon a nyomorult vidéken, az embernek csak egyetlen öröme maradt, hogy azzal a maréknyi tudással, amit a fejébe gyömöszölt, életet leheljen egy-egy roskadozó testbe... Ez amolyan Úristen-gyönyörűsége... Igazán a legszebb emlékeim közé tartozott, ha egy ilyen sárga fickó kígyómarástól dagadt bokával, halálsápadtan és rémülten beállított hozzám, s már előre üvöltözött, hogy ne vágjam le a lábát, és csakugyan sikerült megmentenem. Akár órák hosszat utaztam, ha lázas asszonyhoz hívtak... s gyakran még úgy is segítettem, ahogy most ez a gögös némberek akarta, hiszen már Európában, a klinikán is megtettem ilyesmit. Csakhogy olyankor legalább éreztem, hogy szükség van rám, hogy a haláltól vagy a kétségbeeséstől mentek meg valakit, ez pedig nagyon is kell az embernek, éppen amikor segítséget nyújt.

Ez az asszony pedig - nem tudom, megérti-e - már az első percben annyira felizgatott és felbőszített, ahogy könnyedén és fennhéjázón besétált hozzám... hogy is mondjam... maga ellen uszított minden elfojtott rosszat, ami bennem lappangott. Felbőszített, ahogy a hozzáférhetetlen ladyt játszotta, aki tárgyilagos hangon olyan üzletet bonyolított le, melyben életről és halálról van szó... És... és végül... a golfozástól még senki sem esett teherbe... tehát tudtam... igen... üldözött az a visszataszító gondolat, hogy ez a felhúzott szemöldökű, gögös és hideg teremtes, aki acélos szemével olyan visszautasítóan nézett rám... két vagy három hónappal ezelőtt egy férfival hempergett az ágyban, meztelenül, mint egy állat, s tán nyöszörögve a gyönyörtől, míg testük egymásra tapadt, mint két összeforrt ajak... Ez volt az a kínzó gondolat, ami hatalmába kerített, amikor olyan közömbösen és büszkén átnézett rajtam, ahogy angol tisztok szoktak nézni... S akkor pattanásig feszült bennem minden, s egyetlen vágyam volt: megalázni ezt az asszonyt! Ettől a perctől ruháján át is csak a meztelenségét láttam, s egyetlen célom volt, hogy birtokba vegyem, hogy összeszorított ajkából édes nyöszörgést csikarjak elő... hogy gyönyörűségtől reszketve érezzem jeges szépségét, mint az a másik, akit nem ismertem... Ezt akartam valahogy megértetni önnel... Sohasem vadultam el annyira, hogy mint orvos valaha is visszaéljek helyzetemmel... Ez most nem bujaság volt, nem volt benne semmi nemiség, higgye el, hiszen megmondanám... Valami legyőzhetetlen kívánság forrt bennem, hogy gögjét megtörve, férfiként fölé kerekedjem... Azt hiszem, már mondtam, hogy kevély, látszatra hűvös asszonyok különösen nagy hatással vannak rám... És én már hét éve éltem itt, ez idő alatt pedig egyetlen fehér nőhöz sem jutottam... Ezek a lányok itt nem ismerik az ellenkezést, ezek a csicsergő, felcicomázott kis állatkák reszketnek a megtiszteltetéstől, ha egy „fehér úr” leteperi őket... majd elomlanak az alázattól, s halkan bugyogó nevetéssel bármikor követik az embert... De ez a szolgai meghunyászkodás idővel már émelyít... Megérti hát, mennyire felvillanyozott ez a látogatás? Egy gögös, gyűlölködő, állig begombolkozott asszony, ugyanakkor csupa titokzatosság és elfojtott szenvedély... És egy ilyen arcátlan némberek beállít egy magányos, asszonyra éhes, eltemetkezett vadember vackába... Ennyit... ezt akartam csak elmondani, hogy a többi is megértse... Tehát eltelve gonosz indulatokkal, parázna meztelenségének gondolatától agyonmérgezve, összeszedtem magam, s hűvös egykedvűséggel kérdeztem:

- Tizenkettőezer?... Nem, ennyiért nem vállalom.

Rám nézett, és kicsit elsápadt. Gyanította, hogy nem kapzsiságból ellenkezem; mégis megkérdezte: - Mennyit akar hát?

Már nem azon a hűvös hangon beszéltem:

- Játsszunk nyílt kártyákkal, asszonyom! Nem vagyok üzletember, sem szegény méregkeverő a *Rómeó és Júliá*-ból, nekem nem kell a *corrupted gold*. Sőt meglehet, hogy épp az ellentéte vagyok az üzletembernek. Így aligha fog célt érni nálam.

- Tehát nem vállalja?

- Pénzért nem.

Teljes csönd lett egy pillanatra. Még a lélegzetét is hallottam.

- Mi mást kívánhat még?

Elvesztettem önuralmam.

- Először is... azt, hogy embernek tekintsen, ne pedig holmi szatócsnak. Másodszor, ha segítségre van szüksége, ne a rongyos pénzével hozakodjon elő, hanem kérjen... tőlem, aki ember vagyok, hogy segítek magán, aki szintén ember... Én nemcsak orvos vagyok, nemcsak rendelőórám van... vannak más óráim is... S talán most épp egy ilyen órában jött hozzám...

Egy pillanatig elhallgatott. Szája könnyedén megrándult, s remegő ajakkal, gyorsan kérdezte:

- És ha kérném... akkor megtenné?

- Már megint üzletet akar kötni. Csak akkor kér, ha először ígéretet teszek. Először kérnie kell, akkor majd válaszolok.

Fejét felszegte, mint egy makacs csikó. Haragosan végigmért.

- Nem. Kérni nem fogom. Inkább belepusztulok!

Engem is elfutott a harag, esztelen, véres düh!

- Hát ha nem akar kérni, akkor majd én követelek! Azt hiszem, nem kell világosabban beszélnem, tudja, mit akarok! Ha azt... ha azt megteszi, segíték!

Először rám meredt. Aztán - ó, ön nem tudhatja, milyen iszonyú volt ez! - megrándult az arca, és... és hirtelen felkacagott... kimondhatatlan megvetéssel arcomba nevetett... én pedig megsemmisülten és ugyanakkor mámorosan álltam előtte... Olyan kirobbanó és hatalmas volt ez a nevetés, ez a megvető kacaj, hogy én... igen, én legszívesebben a földre borultam volna, hogy a lábát megcsókoljam. Egy pillanat volt az egész, s mintha villám sújtott volna, egész testemet elborította a láng... S ő már fordult is, gyors léptekkel ment az ajtó felé.

Önkéntelenül utána akartam rohanni, hogy bocsánatot kérjek, megengeszteljem... hiszen már teljesen összeroppantott... S akkor még egyszer visszafordult, és azt mondta... nem, nem... ezt *parancsolta*:

- Ne merészeljen követni, vagy nyomozni utánam... Megkeserülné!

S máris bevágta az ajtót.

Az idegen ismét tétozva elhallgatott. Csak a sustorgást hallottuk, mintha a holdfény csobogott volna. Aztán megszólalt:

- Az ajtó bevágódott... én mozdulatlanul álltam, mintha az elhangzott parancs megbabonázott volna... Hallottam, amint lemegy a lépcsőn, becsukja a kaput... minden porcikám sóvárgott utána... nem is tudom, mit akartam, visszahívni, megverni vagy megfojtani... csak utána... utána! És mégsem tudtam mozdulni. Megbénultam, mintha villám sújtott volna... szemének parancsoló villanása velőmig hatolt... Tudom, hogy ezt nem lehet elmondani és elmagyarázni, nevetségesen hangzik, de én csak álltam mozdulatlanul... Percekig tartott, talán öt, talán tíz perc is eltelt, míg végre meg tudtam mozdulni.

Ám az első lépésnél máris újra lobogott bennem minden... Egy pillanat alatt fürgén lerohantam a lépcsőn... hiszen csak az úton mehetett, ha a telepre vissza akart jutni... berontottam a kocsiszínbe, a kerékpáromért, s akkor látom, hogy a kulcsot fent hagytam. Kitéptem az ajtót, recseg, ropog a bambusz... kerékpárra pattanok, s robogok utána... el kell hogy érjem, mielőtt beszáll az autójába... beszélnem kell vele...

Csak úgy porzik utánam az út... most látom csak, milyen sokáig álltam ott dermedten... Ott, ott... ahol az erdei út elkanyarodik, éppen az állomás előtt jár már, kemény, határozott léptekkel siet előre, mögötte egy boy... Úgy látszik, észrevett, mert valamit szól a boynak, a fiú visszamarad, és ő egyedül megy tovább... Mit csinál? Miért akar egyedül maradni?... Talán négyszemközt akar velem beszélni?... Még veszettebbül taposom a pedált... Ekkor hirtelen elém ugrik valaki, a boy... Épp hogy el tudom rántani a kormányt, és elvágódom...

Átkozódva feltápászkodom, önkéntelenül felemelem az öklömet, hogy a csirkefogó arcába vágjak - de félreugrik... Fogom a gépet, hogy továbbrobogjak... erre a fickó ismét előugrik, megragadja a kormányt, és szálnalmas angolsággal felkiált: „*You remain here!*”

Ön nem élt a trópusokon, tehát nem tudja, micsoda arcátlanság, ha egy ilyen sárga fickó egy „fehér úr” kerékpárját megragadja, és azt meri mondani: „Itt maradsz!” Válasz helyett ököllel az arcába vágok... megtántorodik, de a gépet nem engedi... Gyáva, kitágult szemében szolgálai rettegés - de azért nem enged, makacs, mint egy ördög... „*You remain here!*” - dadogja ismét. Szerencsére nem volt nálam revolver, különben lepuffantottam volna. „Takarodsz, te bitang!” - kiáltom. Megszeppenve mered rám, de a gépet azért nem engedi. Még egyszer fejbe vágom, hiába. Elborít a düh... látom, hogy az asszony talán már el is hajtott. Ekkor szabályos boksztűtést szólok az álla alá: végighempereg a földön. Végre szabad a gép, de mikor rápattanok, a kerék akadozik, dulakodás közben egy küllő elgörbült. Lázasan reszkető ujjakkal próbálom kiegyenesíteni... nem sikerül... A gépet a fickó mellé vágom, aki vérző arccal feltápászkodva félrehúzódik... És akkor, nem, ön nem értheti meg, milyen nevetséges az ottaniak előtt, ha egy európai... de én már azt sem tudtam, mit csinállok... egyetlen gondolat üzött: csak utána, elérni őt!... És *futottam*, igen, loholtam, mint egy dühöngő örült, végig az úton a kunyhók sora előtt. A sárga népség pedig csodálkozva bámult utánam: egy fehér ember, a doktor úr... *szalad*...

Csuromvíz voltam, mikor az állomásra értem. Első kérdésem: az autó?... Épp most ment el, mondják... Álmélkodó arcok merednek rám, nyilván örültek tartanak, ahogy így mocskosan és koszosan berobogok, már messziről kiáltozva, hogy hol az autó, hol az autó... Lent az úton még látom a fehér porfelleget... Tehát sikerült neki... sikerült, mint minden, amit kegyetlen konoksággal eltökélt.

Most ugyan kereket oldott, de azért nem menekül - gondoltam. A trópusokon nincsenek titkok... ahány európai, mind ismeri egymást, minden semmiség esemény... Nemhiába üldögélt a kocsivezető a hatóság bungalójában... néhány perc, és mindent tudok már... Tudom, hogy kicsoda, és hogy... nos igen, hogy a kormányzóság székhelyén lakik, vonaton nyolc óránnyira... hogy... mondjuk, egy nagykereskedő felesége, roppant gazdag, előkelő angol hölgy... tudom azt is, hogy a férje öt hónapja Amerikában van, s a napokban érkezik vissza, hogy aztán Európába menjenek... És mint valami méreg, úgy mardos a gondolat, hogy ezek szerint legfeljebb csak két-három hónapja lehet másállapotban...

Eddig még mindent meg tudtam értetni önnel... talán azért, mert eddig a pillanatig még én is értettem önmagam mint orvos, el tudtam végezni az öndiagnózist. De ettől a perctől fogva mintha lázban égtem volna... nem voltam a magam ura többé, azaz tudtam, milyen esztelenül cselekszem, mégsem voltam képes fegyelmezni magam... Nem értettem, mi történik velem,

csak rohantam valami cél felé, mint a megszállott. De várjon csak... talán mégis sikerül megmagyaráznom valahogy... Tudja, mi az ámok?

- Ámok?... Azt hiszem, igen. A malájoknál... valamiféle részegség.

- Több annál. Téboly, úgy is mondhatjuk, emberi veszettség. Esztelenül gyilkos, mániás düh, semmi esetre sem hasonlítható egyszerű ittassághoz. Magam is tanulmányoztam néhány esetet, hiszen ha másokról van szó, mindig nagyon bölcsek és tárgyilagosak vagyunk, de sehogy sem tudtam rájönni a félelmetes titok nyitjára. Valamiképp az éghajlattal függ össze, azzal a fülledt, sűrű légnyomással, mely ránehezedik az idegekre: állandó vihar előtti állapot, s egyszer csak megpattan az emberben valami... Igen, ámok... Elmondom, milyen ez... Egy egyszerű, jóindulatú maláj szép csendesen iddögál valami kotyvalékot... egykedvűen, bambán üldögél, akár csak én a szobámban... aztán hirtelen felugrik, kést ragad, és rohan előre... rohan és rohan, maga sem tudja, hová... Embernek vagy állatnak, bárminek, ami útjába kerül, nekiront a késsel, ha vért lát, még jobban felbőszül... Habzik a szája, és őrvöngve üvöltözik... nem hall s nem lát, csak rohan előre, kezében a véres kés, rohan valami iszonyú cél felé... A falvak népe tudja már, hogy nincs az a hatalom, ami egy ámokfutót feltartóztatna... figyelmeztetésül már előre kiáltoznak, ha közeledik: „Ámok! Ámok!” - s mindenki menekül, ki merre lát... Ő meg csak rohan, süketen s elborult szemmel, feldúl mindent, ami útjába kerül... Míg végül lelövik, mint egy veszett kutyát, vagy tajtékzó szájjal összeesik...

Egyszer láttam ilyet a bungaló ablakából... mondhatom, iszonyú volt... De ha nem láttam volna, nem érteném, mi lelt engem azokban a napokban... mert szakasztott így, ugyanezzel a félelmetes, előrszegezett tekintettel, ugyanilyen megszállottan rohantam én is ez után az asszony után... Magam sem tudom már, miként történt mindez abban az őrvöngő, esztelen sietségben... Tíz vagy öt, vagy talán két perc múlva, miután már mindent tudtam erről a nőről, nevét, címét, élete történetét, kölcsönként kerékpáron robogtam vissza, néhány holmit dobáltam a táskámba, zsebre gyűrtem valami pénzt, s kocsin az állomásra hajtottam... A kerületi megbízottnál sem jelentkeztem, helyettesről sem gondoskodtam, tárva-nyitva hagytam a házat, úgy, ahogy volt... A szolgák körülálltak, az asszonyok álmélkodva faggattak, de én rájuk sem hederítettem, hátra se néztem, csak siettem vissza az állomásra, s az első vonattal be a városba!... Alig egy órája, hogy ez az asszony a szobámba lépett, s én már felrúgtam egész egzisztenciámat, mindent felégettem magam mögött, s mint az ámokfutó, rohantam a semmibe...

Fejjel rohantam a falnak... este hatkor érkeztem meg, hat óra tízkor már ott voltam a lakásán, s bejelentettem magam... Persze... hiszen ön is tudja... ennél esztelenebb, ostobább dolgot nem is tehettem volna... de az ámokfutó nem lát, nem hall, elborult, üres szemekkel rohan előre...

Néhány perc múlva az inas visszajött... hűvösen és udvariasan közölte, hogy a nagyságos asszony gyengélkedik, és nem fogadhat...

Kitámolyogtam... Még egy órát ott ténferegtem a ház körül, abban az esztelen reményben, hogy hátha mégis hívat... Aztán szobát foglaltam a szállóban, felhozattam két üveg whiskyt... hozzá egy dupla adag veronált... s valahogy elaludtam...

Ez a tompa, fulladt álom volt az egyetlen pihenő ebben a vágatásban élet és halál között.

Ismét megszólalt a hajóóra. A két kemény kongatás a mozdulatlan lég lágy tavában továbbgyűrűzött, aztán elvegyült a szakadatlan, halk sustorgással, mely alattunk a mélyben a szenvedélyes beszélgetés alatt is állhatatosan zúgott tovább. Az idegen a sötétben, úgy látszik, megriadt valamitől, mert elhallgatott. A palackokat tapogatta, majd ismét hallottam a halk kortyolást. Aztán, mintha lecsillapodott volna, határozottabb hangon folytatta:

- Aligha tudom elmondani, ami ezután történt. Azt hiszem, lázam volt, mindenesetre olyan túlfeszített állapotban éltem, mely már a tébollyal határos, hiszen már mondtam: akár egy ámokfutó. De ne felejtse el, kedd este érkeztem a városba, s amint megtudtam, az asszony férjének szombaton kellett megérkeznie Jokohamából a P & O gőzössel; tehát csak három napom volt, hogy dűlőre vigyem a dolgot, és segíthessek. Értse meg! Tudtam, hogy azonnal segítségére kell sietnem, és mégsem volt rá mód, hogy beszéljek vele. Éppen az fűtött tovább, hogy nevetséges, ostoba viselkedésemet jóvátegyem. Tudtam, hogy minden perc drága, hogy élet és halál forog kockán, és mégis lehetetlen volt, hogy egyetlen szóval vagy jellel hozzáférjek, hisz éppen az riasztotta el, hogy oly bomlottan és viharosan vettem üldözőbe. Olyan volt ez... igen... mintha valaki rohanna a másik után, hogy egy gyilkostól óvja, de a másik azt hiszi, ő a gyilkos, s egyenesen a veszébe menekül... Ő csak az ámokfutót látta bennem, aki azért üldözi, hogy megalázza... én pedig - micsoda képtelenség! -, én már nem is gondoltam arra a dologra... hiszen teljesen megsemmisültem már, csak segíteni, szolgálni akartam neki, már ölni tudtam volna, hogy segíthessek... Ő azonban ezt nem értette. Reggel, mikor felébredtem, azonnal hozzásiettem: a boy állt a kapu előtt, ugyanaz a fickó, akit tegnap agyba-főbe vertem, s amint meglátott, biztosan engem lesett, besurrant a kapun. Talán azért várt ott, hogy titokban bejelentsen, ha jövök... igen, lehet, hogy így volt... ó, mennyire gyötör most a bizonytalanság, hogy talán mégis fogadni akart... Aztán eszembe jutott a tegnapi szégyen, és nem mertem ismét próbálkozni... a térdem reszketett... s a küszöb előtt sarkon fordultam... elmentem, pedig talán várt rám, gyötrődve, akárcsak én.

Nem tudtam, mitévő legyek az idegen városban, mely szinte parázslott a talpam alatt. Egyszerre eszembe jutott valami! Máris bevágódtam egy kocsiba, és az alkormányzóhoz robogtam, akit annak idején megmentettem. Bejelentettek. Már akkor lehetett valami elretentő a külsőmben, mert ijedt, idegenkedő pillantással fogadott, bár nyugtalanságát udvariasan leplezte. Lehet, hogy felismerte bennem az ámokfutót... Egyszerűen bejelentettem neki, hogy áthelyezésemet kérem a városba, nem bírom tovább odakint... azonnal be kell költöznöm... Úgy nézett rám... hogy is mondjam... ahogy egy orvos nézi a beteget...

- Idegösszeomlás, kedves doktor - mondta -, nem csodálom, nagyon is megértem önt. No de majd elintézzük valahogy. Várjon csak... mondjuk négy héten belül... Előbb helyettest kell találnom.

- Egyetlen napot sem várhatok!

Ismét azzal a különös tekintettel nézett rám.

- Várnia kell, doktor. Nem hagyhatjuk orvos nélkül a telepet. De megígérem önnek, hogy még ma intézkedem. Ajkamba haraptam: először éreztem igazán, hogy eladtam magam. Már ágaskodott bennem az indulat, de ő ügyesen elébe vágott:

- Ön elszokott az emberektől, s ebbe előbb-utóbb belebetegszik az ember. Mindnyájan csodálkoztunk, hogy soha felénk se néz, és soha nem kér szabadságot. Egy kis kiruccanás kell önnek és főleg társaság. Legalább ma este jöjjön el a kormányzó fogadására; ott lesz az egész kolónia. Egyesek úgyis már régóta szeretnének megismerkedni önnel, többször érdeklődtek maga felől, hogy miért nem mutatkozik soha.

Az utolsó mondat hatott rám! Érdeklődtek felőlem. Talán éppen ő? Egyszerre mintha kicseréltek volna! Gyorsan megköszöntem a meghívást, s megígértem, hogy pontosan ott leszek. Pontos is voltam, túlon túl pontos. Mert mondanom sem kell, hogy türelmetlenségemben elsőnek érkeztem a kormányzóság nagytermébe, a sárga és hallgatag szolganép ringó léptekkel, mezítláb sürgött-forgott körülöttem, s úgy rémlett, mintha a hátam mögött mulatnának rajtam. Talán negyedóraig én voltam ott az egyetlen európai, s önmagammal oly

egyedül, hogy miközben nesztelenül készülődtek körülöttem, még zsebóráim ketyegését is hallottam. Lassacskán szállingózni kezdtek a vendégek, néhány hivatalnok jött a családjával, azután megérkezett a kormányzó, s hosszú beszélgetésbe elegyedett velem. Azt hiszem, folyékonyan és talpraesetten felelgettem, míg... míg egyszerre rettenetes izgalom fogott el, torkomra forrt a szó, és hebegni kezdtem. Bár háttal álltam a bejáratnak, hirtelen megéreztem, hogy belépett, hogy itt kell lennie! Nem tudnám megmagyarázni, mi volt ez, de mialatt a kormányzóval beszélgettünk, és szava még a fülemben csengett, éreztem, hogy jelenléte szinte égeti a hátamat. Szerencsére a kormányzó hamar elbúcsúzott, különben egyszerűen faképnél hagytam volna, olyan ellenállhatatlan volt ez a titokzatos vonzás, már annyira sóvárogtam utána. És valóban, ahogy megfordulok, pontosan azon a helyen áll, ahol ösztönösen sejtettem. Sárga estélyi ruhában egy társaság közepén beszélgetett. Szép, keskeny válla, akár az elefántcsont, halványan világított elő a ruha kivágásából. Mosolygott, de mintha valami feszültség vibrált volna arcvonásaiban. Közeledtem hozzá, nem látott vagy nem akart látni, s elnéztem ezt a mosolyt, mely kedvesen és udvariasan repdesett keskeny ajkán. És ez a mosoly megbabonázott, mert tudtam, hogy hazugság, művészet vagy csupán technika, mesteri ámtítás az egész. „Ma szerda - villant át az agyamon -, szombaton érkezik a hajó a férjével... Hogy mosolyoghat így... ilyen magabiztosan, gondtalanul, miközben hanyagul játszik a legyezőjével, ahelyett, hogy félelmében összeroppantaná? Én... én, az idegen, két napja reszketek attól az órától... idegen létemre teljes szívvel és lélekkel én éltem át az ő félelmét és rettegését... Ő pedig bálba megy, és mosolyog, mosolyog, mosolyog...”

A másik teremben megszólalt a zenekar. Megkezdődött a tánc. Egy idősebb katonatiszt táncra kérte, ő bocsánatkérő pillantással megvált a tereferelő társaságtól, s táncosa karján a másik terembe tartva, elhaladt mellettem. Mikor megpillantott, hirtelen megdermedt az arca - de csak egy másodpercenyi ideig tartott, s mielőtt eldönthettem volna, hogy köszönjek-e, máris barátságosan bólintott felém, futó ismerősként üdvözölt:

- Jó estét, doktor! - s már ott se volt.

Nem sejthette senki, mi rejlett e szürkészöld szemekben - és én, én magam se tudtam. Miért üdvözölt? Egyszerre miért árulta el, hogy ismer? Így akart lefegyverezni? Vagy talán közeledni szeretne? Vagy pedig az egész nem volt egyéb, csak a meglepetés zavara? Leírhatatlan izgalom fogott el, robbanni készült mindaz, ami felgyülemlett bennem. Ő pedig hanyagul táncolt partnere karjában, homlokán a gondtalanság hűvös fénye tündökölt... én pedig tudtam, hogy akárcsak én, egyedül arra gondol... mindig ugyanarra... hogy mi ketten szörnyű titkot őrzünk... de ő csak táncol tovább... Ezekben a percekben a félelem, csodálat és a sóvárgó szenvedély még fokozódott bennem, jobban, mint valaha... Nem tudom, figyelt-e valaki engem, de annyi bizonyos, hogy az én viselkedésem sokkal többet árult el, mint amennyire ő leplezte magát. Egyszerűen nem tudtam másfelé nézni, egyre csak őt kellett bámulnom, tekintetem kifürkészhetetlen arcára tapadt, hogy mikor hull le róla egy pillanatra az álarc. De neki, úgy látszik, kínos volt az én merev tekintetem. Mikor táncosa karján visszajött, tiltakozva és parancsolóan rám villant a szeme: ismét megjelent a homlokán az a gögös és haragos ránc, mint akkor, a szobámban...

Csakhogy én... hiszen mondtam már... átokfutó voltam, nem láttam és nem hallottam semmit. Azonnal megértettem, mit jelent ez a tekintet: ne kelts feltűnést! Türtőztess magad!... Tudtam, hogy diszkrécióra kér, itt a nyilvánosság előtt... tudtam, ha most hazamegyek, bizonyosra vehetem, hogy holnap hajlandó fogadni... csak most és itt nem akarja, hogy bizalmaskodással feltűnést keltssek... attól félt, és joggal, hogy otrombaságomban botrányt okozok... Amint látja, tudtam és láttam mindent, szürkés-kék szeme minden parancsát megértettem... de... de nem bírtam magammal, beszélnem kellett vele. Közelébe támo lyogtam,

s bár jóformán senkit sem ismertem, elvegyültem a csevegő társaságban, csak azért, hogy halljam a hangját. Megvert kutyaként, sunyítva bújtam el a tekintete elől, ha fagyosan átsiklott rajtam, mint ha levegő vagy akár az ajtófélfá volnék, amelyhez támaszkodtam. De én merev tekintettel, egyetlen szavát, egyetértésének egyetlen jelét szomjazva, csak álltam és álltam a beszélgetők között, mint akit odaszögeztek. Bizonyára feltűntem már a többieknek is, mert egy lélek sem szólt hozzám, ő pedig szenvedett nevetséges viselkedésem miatt.

Mennyi ideig álltam ott, nem tudom, talán ítéletnapig... egyszerűen nem tudtam szabadulni e bűvöletből, makacs örülem megbénított... Ő azonban nem bírta tovább... hirtelen bámulatos könnyedséggel elkészönt az uraktól:

- Kissé fáradt vagyok ma... szeretnék korábban lefeküdni... jó éjt!

Kötelező, hűvös fejbiccentéssel elhaladt előttem... egy másodpercre még láttam homlokán a szigorú ráncot, aztán már csak fehér és meztelen háta világított felém. Először rá se döbbsenem, hogy elment... hogy már nem láthatom, és már nem beszélhetek vele ezen az utolsó estén, amikor még megmenthetném. Egy pillanatig dermedten álltam... aztán...

De várjon csak... le kell írnom önnek a termet, hogy fogalma legyen, milyen esztelenül és ostobán cselekedtem... Képzeld el a kormányzói palota fényben úszó, csaknem üres nagytermét... egy roppant csarnokot... a párok a táncterembe, az urak a kártyaszobákba széledtek, csak néhány sarokban beszélgetett egy-egy kisebb társaság... Egyszóval e tágas terem fényözönében, ahol minden mozdulat szemet szűrt, ő lassú és könnyed lépteivel, kiegyenesedve végigsuhant, egy-egy köszöntést utolérhetetlen bájjal viszonzva, azzal a fagyos és fejedelmi nyugalommal, mely annyira elbűvölt... Én, mint mondtam, szinte megbénulva álltam ott, és mire felocsúdtam, ő már a terem másik végén tartott, éppen a kijáratához ért... És akkor... ő, még most is szégyellem magam, ha rágondolok... valami megragadott, és futásra kényszerített, értse meg: *futottam*, nem mentem, hanem csattogó léptekkel, csörtetve utána futottam, keresztül az óriási termen... Hallottam lépteim zaját, láttam a rám meredő, elképedt arcokat, szinte elsüllyedtem a szégyentől... már futás közben tudtam, hogy örült vagyok... de visszafordulni már nem lehetett... A kijáratnál utolértem... megfordult... tekintetét acélként döfte belém, orrcimpái reszkettek a dühtől... már-már hebegni kezdtem, mikor... amikor egyszerre *felkacagott*... csengőn, gondtalanul, tiszta szívből nevetett, s oly hangosan, hogy mindenki hallhatta, így szólt:

- Ó, doktor, most jut eszébe a kisfiam receptje?... Ej-ej, ezek a tudós urak...

Néhányan, akik ott álltak a közelben, jóindulatúan nevettek. Én szinte megtántorodtam leleményességétől, mellyel a kínos helyzetet elűtötte... Levéltárcámba nyúltam, letéptem egy üres receptlapot, ő hanyagul átvette, köszönetképpen hidegen rám mosolygott, s kilépett az ajtón... Először megkönnyebbültem, hogy örülségemet ilyen nagyszerűen jóvátette, s elűtötte a botrányt... Ám azt is tudtam, hogy számomra minden elveszett, s féktelen ostobaságomért jobban gyűlöl a halálnál... százszor és ezerszer kopoghatok ajtaján, mindannyiszor elkerget, mint egy kutyát.

Végigtámolyogtam a termen... láttam, hogy minden szem rám mered... különös látvány lehettem... A büfébe mentem, egymás után felhajtottam kettő, három, négy pohár konyakot, különben összeroskadtam volna... Azután egy mellékajtón titokban kiosontam, mint valami bűnöző... Semmi kincsért nem mentem volna végig még egyszer azon a termen, hiszen csengő kacagása még ott visszhangzott a falak között... Csak mentem, magam sem tudom, hová... betértem néhány csapszékbe, és leittam magam, mint aki az utolsó csepp józanságát is el akarja veszíteni... De érzékeim nem tompultak el... ez a kacaj belém ette magát és mardosott, ezt az átkozott csilingelést sehogy sem tudtam elhallgattatni... Ott kóboroltam még a kikö-

tőben, revolverem otthon maradt, különben végeztem volna magammal. Végre hazaindultam, de egyre motoszkált bennem valami!... „Igen, ott, a bal oldali fiókban, ott a revolverem...” S ezzel a gondolattal tértem haza.

És esküszöm, nem gyávaság volt az oka, hogy mégsem lőttem föbe magam... Hiszen számomra megváltás lett volna... csak megnyomom a felhúzott ravaszt, és... De hogy magyarázzam meg önnek?... Úgy éreztem, hogy kötelesség vár rám, még szükség lesz a segítségemre... igen, igen, az átkozott kötelesség... Megőrijtett a gondolat, hogy még szüksége lehet rám... hiszen mikor hazavetődtem; már csütörtök reggel volt, és szombaton... már mondtam, ugye... szombatra várták a hajót... és tudtam, hogy ez az asszony, ez a kevély, gögös asszony, nem éli túl azt a szégyent, amit a férjétől és a világtól kell elviselnie... Ó, mennyire gyötört most minden visszahozhatatlanul elfecsérelt pillanat, eszeveszett, elhamarkodott viselkedésem, mellyel megíúsítottam, hogy még idejében segíthessek. Esküszöm önnek, hogy órákon át járkáltam le s föl a szobámban, törtem a fejem, miként közeledhetnék hozzá, s miként tehetnék jóvá mindent, hogy még segítek rajta... mert abban biztos voltam, hogy a házába nem enged be többé. Kacagása még ott cikázott az idegeimben, és magam előtt láttam haragtól reszkető orrcimpáit is... igen, órák hosszát róttam apró szobámban a métereket... és már hajnalodott, s egyre közeledett a dél...

Akkor hirtelen mintha odalöktek volna az asztalhoz, levélpapírt rántottam elő, és írni kezdtem... mindent leírtam... szinte vinnyogó alázattal írtam, bocsánatáért könyörögtem, örültnék és gonosztevőnek neveztem magam... és esdekeltam, hogy bízsa rám magát... meg esküdtem, hogy a következő órában eltűnök a városból, a kolóniából, ha akarja, az egész világból... Csak bocsásson meg, bízson bennem, és engedje, hogy segítek az utolsó, a legeslegutolsó órában... Húsz oldalon át lázasan ömlött belőlem a szó. Örült és valószínűtlen levél lehetett, mintha delíriumban írtam volna, mert mikor felálltam, ömlött rólam a verejték, forgott velem a szoba, s egy pohár vizet kellett lehajtanom. Megkíséréltem még egyszer végigolvasni, de már az első szónál irtóztam az egésztől... reszkető kézzel összehajtottam, borítékot vettem elő... s akkor egyszerre belém villant valami... Tudtam a végső, döntő szót! Megint felkaptam a tollat, és a levél végére odaírtam: „Megbocsátó válaszát itt várom a szállóban. Ha hét óráig nem kapok semmit, végzek magammal!”

Azután felhívtam egy boyt, és elküldtem a levelet. Végre mindent elmondtam! Mindent!

Valami csörrent, és elgurult a sötétben. Felindultságában feldöntött egy üveg whiskyt. Hallottam, amint a padlón tapogat, aztán megragadja az üres üveget, és nagy lendülettel a tengerbe hajítja. Néhány percig csend volt, majd újra lázasan beszélni kezdett, még izgatottabban, mint eddig.

- Már nem vagyok hívő keresztény... számomra mennyország és pokol nem létezik... és ha van pokol, akkor sem félek tőle, mert semmivel sem lehet rosszabb, mint az a délután ott a szállodában... Képzelsen el egy szűk, átforrósodott, a déli nap hevétől egyre tüzesebb szobát... benne egy szék, egy ágy és egy asztal... Az asztalon egy óra meg egy revolver, az asztal előtt pedig egy ember, aki folyton a másodpercmutatót nézi... egy ember, aki már nem eszik és nem iszik, nem dohányzik, és nem mozdul... egyre csak az óra fehér számlapjára, a körbeketyegő mutatóra mered, három órán keresztül! Igen... így telt el ez a nap... vártam és vártam... ahogy csak egy ámokfutó, egy ilyen konok, maga elé meredő, esztelen állat várhat.

Nos... én nem írom le önnek ezeket az órákat... úgysem lehet... én magam sem értem, hogy élhet túl ilyesmit az ember anélkül, hogy beleőrülne... Egyszerűen három óra huszonkettőkor, pontosan tudom, hiszen az órára meredtem... kopognak az ajtón... Felpattanok... ugrom, mint

tigris a prédájára... egyetlen lendülettel az ajtóhoz pattanok, kitárom... Ijedt kínai gyerek áll a küszöbön, összehajtogatott papír a kezében... mohón kitépem a markából, s már el is surran.

Kibontom a papírlapot, olvasni akarom... de nem tudok olvasni... Szemem előtt minden összefolyik... képzelje azt a kínlódást! Végre megkapom a választ, s nem tudom elolvasni, a betűk táncolnak előttem.... Fejemet hideg vízbe mártom... lassan felocsúdok... Ismét előveszem a papírt, és olvasom: „Már késő! De maradjon otthon! Talán hívni fogom.”

Nevét nem írta alá az összegyűrt, ócska nyomtatványról letépett papírra... Sebtében odavetett kusza betűk, határozott kezével bizonyára nem így szokott írni... nem tudom, miért, de ez az írás megrendített... Valami rettenetes titkot őrzött, és mintha menekülés közben, egy ablakpárkányon vagy robogó kocsin írták volna... Leírhatatlan iszonyat és kapkodó szorongás jeges lehelete csapott meg e kusza levélből... és igen... mégis boldog voltam: írt nekem, nem kell még meghalnom, talán segíthetek neki... talán... talán... ó, szinte elvesztem a legképtelenebb tervezgetésekbe... Százszor és ezerszer elolvastam a kis cédulát, megcsókoltam, és újra meg újra átnéztem, hogy talán egy szó elkerülhette a figyelmemet... Egyre jobban belemerültem zavaros álmodozásomba, nyitott szemmel, hihetetlen álomba bódultam... valami bénult hányódás volt ez ébrenlét és alvás között... talán negyedóraig... de talán óráig ültem így...

Hirtelen felriadtam... Nem kopogtak?... Lélegzet-visszafojtva vártam... Eltelt egy perc, aztán a második... mozdulatlan csend... Aztán mintha egy egér rágsálna, újra az a halk, mégis heves kopogás... Felugrottam, tápolyogva odamentem az ajtóhoz, felrántottam - ott állt a kis boy, ugyanaz, akinek akkor ököllel az arcába vágtam... Barna képe, hamuszürke, zavart tekintete szerencsétlenséget sejtet... Hátamon végigfutott a hideg.

- Mi történt? - dadogtam.

- *Come quickly** - ennyit mondott, semmi többet.

Azonnal rohantam le a lépcsőn, ő utánam... Kis kordé, úgynevezett *sado* várt a kapu előtt... beszálltunk...

- Mi történt? - kérdeztem.

Reszketve bámult rám, és ajkát összeszorítva hallgatott. Megint kértem - de csak hallgat, nem felel. Legszívesebben ismét beleöklöztem volna az arcába, de annyira megrendített kutya-hűsége úrnője iránt, hogy nem kérdezősködtem tovább... Kordénk oly sebesen gördült előre, hogy az emberek káromkodva rebbentek szét. Az európai negyedből már az alsóvárosba értünk, azután még tovább, egészen a kínai negyed lármás zűrzavarába. Végre félreeső, szűk sikátorba jutottunk, s egy alacsony ház előtt megálltunk... Piszkos, roskadozó viskó volt, elől egy kis ablakban faggyúgyertya... olyasféle lebuj, ahol ópiumüzérek és bordélyosok húzódnak meg, tolvajok és orgazdák fészke... A boy hevesen zörgetett... Bentről felsziszegett egy hang... Kérdezősködni kezdett... Nem bírtam tovább, leugrottam a kocsiról, s belöktem az ajtót... egy kínai vénasszony sikoltva rebbent félre... a boy végigvezetett a folyosón... ismét kinyitott egy ajtót... majd sötét helyiségbe értünk... Pálinkabűzt és alvadt vérszagot éreztem... Valaki nyöszörgött... A hang felé botorkáltam...

Ismét elfűltak a szavai. Ami ezután feltört belőle, inkább zokogás volt, mint beszéd.

- Odabotorkáltam... és ott... egy piszkos gyékényen ott feküdt... kínjában fetrengve... egy nyöszörgő emberi roncs... ott feküdt ő...

---

* Jöjjön gyorsan. (angol)

Nem láttam az arcát, még nem szoktam meg a félhomályt... vaktában tapogatóztam... megfogtam a kezét... lázas, forró kezét... nagyon magas lehetett a láza... Megborzongtam... mindent megértettem... Tehát ide menekült előlem, megcsonkította magát valami koszos kínai vénasszonnyal, mert annak a titoktartásában jobban bízott... inkább idejött, hogy egy alvilági boszorkány összevagdálja, mert nem bízott bennem... mert én örült, nem kíméltem a büszkeségét, nem segítettem rajta azonnal... jobban rettegett tőlem, mint a haláltól...

Lámpáért kiáltottam. A boy máris ugrott, a visszataszító vénasszony reszkető kezekkel behozott egy füstölgő petróleumlámpát... alig bírtam fékezni magam, hogy torkon ne ragadjam ezt a söpredéket...! A lámpát az asztalra tették, sárga, bágyadt fényben derengett a gyékényen az elkínzott test... És akkor egyszerre kitisztult az agyam, elpárolgott a düh és szenvedély minden felgyülemlett salakja... már csak orvos voltam, együttérző és megfontolt ember, aki segít a másikon... szinte önfeledten, de éber és tiszta aggyal harcoltam a borzalom réme ellen... Kezem között a meztelen test, melyet oly forrón kívántam, csak anyag és organizmus lett számomra... Akihez hozzányúltam, nem ő volt többé, hanem maga a halállal viaskodó élet, egy rettenetes kínokban fetrengő ember... Forró, drága vére elöntötte a kezemet, de nem okozott gyönyört, és nem is borzadtam már... csak orvos voltam... csak a szenvedését láttam... és láttam...

Igen, láttam, hogy minden hiába, itt már csak csoda segíthet... A hozzá nem értő, gyilkos kéz összevagdalta, félig elvérzett már... És nem volt nálam semmi, amivel a vérzést csillapíthattam volna, még tiszta víz sem volt ebben a szennyos odúban... Amihez csak hozzányúltam, szinte ragadt a piszoktól...

- Azonnal a kórházba - mondtam. Alighogy kimondtam, az elkínzott test görcsösen felágaskodott.

- Nem... nem... csak haza... haza... senki... meg ne tudja... inkább belehalok.

Megértettem. Nem az életért, már csak a becsületéért küzdött, egyedül a titkát féltette... És én engedelmeskedtem. A boy hordágyat hozott, óvatosan ráfektettük... olyan sápadt volt már, mint egy halott... és az éj leple alatt hazavittük, a kérdezősködő, rémült szolganépet elkerülve, mint a tolvajok lopódtunk a szobájába, és bezártuk az ajtót... És akkor... elkezdődött a hosszú viaskodás a halállal...

Keze egyszerre görcsösen karomba markolt, a fájdalomtól és ijedtségtől majdnem felkiáltottam. Az idegen arca közvetlenül közelről meredt rám: láttam fehérlő, a felindultságtól vacogó fogsorát, és láttam a hold fakó visszfényében óriás macskaszemekként villogó szemüvegét. A többi nem is beszéd volt már, valami őrzőgő düh rázta ki belőle a szavakat.

- Hallja-e, maga idegen, maga fedélzeten üldögélő, békés kéjutazó, tudja, mi az, amikor egy ember meghal? Látott már valaha görcsösen rángó testet, semmibe markoló, elkéült körmöket, mikor a torok kínosan felhörög, minden végtag és minden egyes ujj a borzalommal viaskodik, s a kimondhatatlan iszonyattól kifordul a szem? Átélt már ilyesmit, maga dologtalan, semmittevő világutazó, aki a segíteni akarásról papol nekem? Mint orvos láttam már elégszer ilyet... elég klinikai esettel találkoztam életemben... úgy is mondhatnám, tanulmányoztam a halált... de csak egyetlenegyszer történt életemben, hogy *átéltem* az egészet, mert akkor éjjel együtt szenvedtem és együtt haltam meg vele... igen, azon a rettenetes éjszakán, amikor csak ültem és majd szétpattant az agyam, hogy kitaláljak valamit, és elállítsam a patakozó vért, és leszálljon a láz, hiszen a szemem láttára szinte felperzselte már... hogy elűzzem tőle az egyre közeledő halált. Megérti, mit jelent egy orvosnak, aki mindent tud, ami a gyógyításhoz kell, s ahogy ön bölcsen kijelentette, tudja azt is, hogy kötelessége

segíteni, és mégis, szinte ájultan ül egy haldokló mellett, mindenre készen és mégis tehetetlenül, csak annyit érez, hogy nincs már segítség, még akkor sem, ha minden vérét a másiknak adná... Csak nézi a drága testet, ahogy nyomorultul elvérzik, érzi a felszökő, majd elhaló érverést... ujjai között fogy el a vére... egy orvos, aki semmit sem tud, semmit, de semmit... Ott ül, és valami imafélét mormol, mint egy töpörödött vénasszony a templomban... aztán az öklét rázza, és egy könyörületes Isten ellen lázad, akiről tudja, hogy nem létezik... Megérti ezt? Meg tudja érteni?... Én... én csak egyet nem értek, miként lehetséges, hogy az ember túléli az ilyen percek... hogy másnap reggel felébred, fogat mos, és megköti a nyakkendőjét... hogy a napok mennek tovább akkor is, ha az embernek ilyesmit kell átélnie... hiszen az a lélek, az első ember, akiért foggal és körömmel küzdöttem, akit minden erőmmel meg akartam tartani... szinte már kisiklott a kezem közül... percről percre messzebb tűnt, és lázas agyam nem tudott kitalálni semmit, hogy ezt az egyetlen embert visszaránthassam...

És volt még valami, ami megkésztette pokoli kínjaimat... Mialatt az ágya szélén ültem - természetesen morfiumot adtam be neki, hogy enyhüljön a fájdalma, s ő tüzes ajakkal, sápadtan feküdt az ágyon -, egyszer csak mondom, mialatt ott ültem, szakadatlanul egy szempár perzselte a hátam... A kis boy kuporgott mögöttem a padlón, s valamilyen imát mormolt. Valahányszor rápillantottam, alázatos szemében esengés meg hála lobogott, s karját felém tárta, mintha könyörögne, hogy segítek... Érti? Összetett kézzel könyörgött hozzám, mint valami Istenhez... hozzám, a béna és gyámoltalan senkihez... Én pedig tudtam, hogy minden elveszett, hogy oly hiába vagyok ott, akárcsak az a padlón futkosó hangya... ő, mennyire gyötrelmes volt ez a tekintet, ez az eltökélt, állati bizalom az én tudományomban. Oly gyötrelmes volt ez, hogy szerettem volna üvöltve rátaposni erre a kölyökre... és mégis éreztem, hogy szeretetünk és közös titkunk egymáshoz kötöz. Úgy kuksolt mögöttem, mint egy meglapuló állat, mint valami néma gombolyag... de amint kértem valamit, máris nesztelenül csupasz talpára pattant, mint egy macska, és reszketve, várakozó reménykedéssel nyújtotta felém, amit kértem... Láttam, akár az ereit is felmetszette volna, hogy segítsen... ennyire hatalmába kerítette ez az asszony az embereket... nekem pedig annyi hatalmam sem volt, hogy egyetlen csepp vérét megmentssem... Ó, ez az éj, ez a rettenetes, örökkévaló, élet és halál közt vajdó éjszaka!

Hajnal felé még egyszer feleszmélt... szeme kinyílt, nem volt már fagyos és kevély ez a tekintet... lázas fényű pillantása idegenül végigsiklott a szobán... Aztán rám nézett: mintha töprengett volna, ki lehetek... s akkor hirtelen... láttam, hogy eszébe jut minden... rémület és tiltakozás, valami ellenséges iszonyat zavarta meg arcvonásait... Kapkodott, mintha menekülni akarna... el tőlem, el... láttam, hogy arra az órára gondol, odakint... Aztán lecsillapodott, nyugodtabban nézett rám... és nehezen lélegzett, láttam, hogy mondani akar valamit. Erőlködött, hogy feltápáskodjék, de visszahanyatlott... nyugtatni próbáltam, közelebb hajoltam... Elgyötörtén, hosszan nézett rám... ajka megmozdult... gyöngé, elhaló hangon megszólalt:

- Nem tudja meg senki?... Soha?...

- Senki, soha - feleltem, olyan hangon, hogy meggyőzzem. - Ígérem!

De szeme nyugtalanul csillogott tovább. Lázasan, alig érthetően préselte ki a szavakat:

- Esküdjön meg... hogy senki... esküdjön...

Esküre emeltem ujjaimat. Ellágyultan, meleg és hálás tekintettel nézett rám... Igen, hálás, hálás volt!

Még akart valamit mondani, de már nem tudott. Sokáig feküdt lezárt szemmel, sápadtan a megerőltetéstől. Aztán kezdődött az iszonyú... iszonyú haláltusa... Még egy óra hosszat viaskodott, csak reggelre lett vége...

Az idegen sokáig hallgatott. Akkor eszméltem csak, mikor ismét megkondult a hajóóra: keményen hármat ütött. Már bágyadtan sütt a hold; a távolban pedig valami reszkető, sárga világosság derengett, és néha könnyű, puha szél borzolta a levegőt. Fél óra, aztán még egy, és felkel a nap - ez az egész borzalom szétoszlik a tiszta fényben. Most, hogy oldódni kezdtek az árnyak, jobban kirajzolódtak az idegen vonásai. Sapkáját levette: tar koponyája még ijesztőbbé tette elgyötört arcát. Szemüvege ismét felém villant, dereka kiegyenesedett, és keserű, metsző gúnnyal folytatta:

- Ő tehát túl volt rajta, én nem. Ott maradtam a holttesttel egy idegen házban, egy városban, ahol semmi sem maradhatott rejtve az emberek előtt. A titkot pedig meg kellett őriznem... Képzelve csak el a helyzetet: a kolónia egyik legelőkelőbb hölgye, akinek kutya baja se volt, s aki előző este még a kormányzó bálján táncolt - egyszer csak ott fekszik holtan... mellette egy idegen orvos, akit állítólag ő hívatott, de a házból senki sem látta, mikor és honnét csöppent oda... az asszonyt éjszaka hozták, hordágyon, az ajtót bezárták... s reggelre halott... S csak akkor hívják a cselédséget, persze máris visszhangzik a ház... már tudják a szomszédok, tudja az egész város... egyetlen ember van, aki az egészet elmagyarázhatná: az idegen orvos valami távoli körzetből... Szép kis helyzet, ugyebár?

Tudtam, mi vár rám. Szerencsére ott volt a derék kis boy. Ez az együgyű, sárga jószág, aki minden kívánságomat kiolvasta a tekintetemből, megérezte, hogy a legnehezebb még hátra van. Csak ennyit kellett mondanom:

- Asszonyod azt akarja, hogy senki ne tudjon semmiről.

Elszánt, nedvesen csillogó kutyaszemével rám nézett:

- *Yes, sir.*

Csak ennyit mondott, de máris eltüntette a vérnyomokat, s mindent rendbe rakott. Példája láttán én is visszanyertem határozottságomat.

Soha annyi akaraterőm nem volt, és soha nem is lesz, mint akkor. Ha mindent elveszítünk, végsőkéig és kétségbeesetten ragaszkodunk ahhoz, ami megmaradt - nekem pedig nem maradt más, csak ez a titok és az ő végakarata. Tökéletesen nyugodtan fogadtam az embereket, mindegyiknek elmondtam ugyanazt a kitalált történetet, miként találkoztam véletlenül a boyjal, aki orvosért futott. De mialatt higgadtan beszéltem, egyre csak a döntő pillanatra vártam, a halottkém érkezésére, akinek meg kell vizsgálnia a holttestet, mielőtt titkával együtt rázárjuk a koporsót. Ne felejtse el, hogy már péntek volt, és a férjét szombatira várták...

Kilenckor végre hallottam, hogy megjött a tisztiorvos. Én hívatam - feljebbvalóm volt és vetélytársam, ugyanaz, akiről ő annak idején oly megvetéssel beszélt, s aki áthelyezési kérelmemről azóta már bizonyára értesült. Első pillantásra láttam, hogy ellenségem. De éppen ez a tudat megsokszorozta erőmet.

Már az előszobában megkérdezte:

- Mikor halt meg Lady... - s a nevét említette.

- Reggel hatkor.

- És önt mikor hívatta?

- Este tizenegykor.

- Tudja, hogy én voltam a kezelőorvosa?

- Igen, de nagyon sürgős volt a dolog... és az elhunyt kifejezetten engem kéretett. Megtiltotta, hogy más orvost hívjanak.

Rám meredt. Sápadt, kövérkés arca kivörösödött, láttam, hogy dühbe gurul. Éppen erre volt szükségem! „Essünk túl rajta minél előbb - gondoltam -, kimerült idegeimmel úgysem bírom soká.” Valami csípőset akart mondani, aztán hanyagul odavetette:

- Ha ön szerint itt nincs is rám semmi szükség, azért mégiscsak hivatali kötelességem, hogy a halál bekövetkezését és okát megállapítsam.

Nem válaszoltam, és előreengedtem. Bent a szobában bezártam az ajtót, s a kulcsot az asztalra tettem. Meglepetten összeráncolta homlokát:

- Mit jelentsen ez?

Nyugodt hangon válaszoltam:

- Itt most nem arról van szó, hogy a halál igazi okát megállapítsa, hanem valami mást kell kitalálni. Ez az asszony egy végzetes beavatkozás után hívatott engem... már nem tudtam megmenteni, de annyit megígértem, hogy legalább a becsületét megmentem. És ez így is lesz! Arra kérem tehát, segítsen ön is.

Szeme kitágult a csodálkozástól.

- Csak nem azt akarja mondani - hebegte -, hogy hatósági orvos létemre büntényt fedezzek?

- De igen, ezt akarom!

- Az ön gaztettéért én...

- Megmondtam, hogy egyetlen ujjal sem nyúltam hozzá... máskülönben most nem állnék itt, hanem már régen végeztem volna magammal. Ezért a félrelépésért, ha ugyan ön annak nevezi, éppen eléggé meglakolt, fölösleges még világgá is kürtölni. Én pedig nem tűröm, hogy ennek az asszonynak a becsületét fölöslegesen beszennyezzék.

Határozottságom még jobban feldühítette.

- Tehát nem fogja tűrni... no lám, úgy látszik, én az ön alárendeltje vagyok... legalábbis ön már ezt képzele... Hát csak tessék, próbáljon rendelkezni velem!... Mindjárt gondoltam, hogy valami piszkos játék van a dologban, ha már iderendelték a vackából... nos, jól kezd... szép kis munka, mondhatom... Egyelőre azonban még itt vagyok én is, és abban biztos lehet, hogy valótlán jegyzőkönyvet nem írok alá. Nem adom oda a nevem egy hazugsághoz.

Tökéletesen nyugodt voltam.

- Ezúttal azonban mégis meg fogja tenni. Különben nem teszi ki innét többé a lábát!

Zsebembe nyúltam - a revolver nem volt nálam. De azért összerezzen. Közelebb léptem.

- Figyeljen ide, mondok valamit... mielőtt kenyértörésre kerülne a dolog. Engem az életem nem érdekel, de a másé sem, ennyire jutottam már... Engem már csak az érdekel, hogy ígéreteket betartsam, s a halál igazi oka titokban maradjon... Én most becsületszavamat adom, hogy amennyiben megírja a halotti bizonyítványt, mely szerint az asszony valami... valami véletlen folytán halt meg, én még ezen a héten eltűnök innét, és elhagyom Indiát... vagy ha ez sem elég: amint elföldelik a koporsót, és én biztos lehetek afelől, hogy senki... érti: *senki* fel nem fedi a titkot, azonnal föbe lövöm magam. Ajánlom, érje be ennyivel!

Veszett és félelmetes lehetett a hangom, mert ahogy önkéntelenül közelebb léptem, olyan rémülten hőkölt vissza, ahogy... ahogy egy ámokfutó elől menekül az ember, mikor az késével hadonászva, őrijongve rohan előre... Egyszerre mintha kicserélték volna, meghunyászkodott és megszélidült, kemény ellenállása megtört, és szinte minden ellenkezés nélkül mondta:

- Életemben először állítanék ki hamis jegyzőkönyvet... Azért valahogy majd csak nyélbe ütjük... hiszen tudom, előfordul, hogy... Hanem azért olyan egykönnyen mégsem szabadna...

- Persze hogy nem! - vágtam közbe, hogy segítségére legyek, s közben ott lüktetett a halántékomban: „Csak gyorsan! Gyorsan!” - De most, amikor tudja, hogy csak egy élot tenne tönkre, és egy halottat gyalázna meg, mégsem habozhat!

Bólintott. Az asztalhoz léptünk. Néhány perc alatt már el is készült a tanúsítvány, amely aztán az újságokban is megjelent, s egy feltehető szívszélhűdést állapított meg. Majd felállt, és rám nézett.

- Még ezen a héten elutazik, ugyebár?

- Szavamat adtam.

Ismét rám nézett. Észrevettem, hogy szigorú és tárgyilagos szeretne maradni.

- Azonnal gondoskodom koporsóról - mondta zavarát leplezve. De mi lehetett olyan félelmetes és elgyötört a tekintetemben, hogy egyszerre kezét nyújtott, s fellobbanó szívélyességgel megszorította a kezem?

- Legyen erős - mondta, és én nem tudtam, mire gondol. Beteg voltam? Vagy örült? Kikísértem, de arra már alig maradt erőm, hogy az ajtót becsukjam utána. Aztán a halántékom újra lüktetni kezdett, minden forgott körülöttem... éppen az ágya előtt roskadtam össze, ahogy... ahogy az ámokfutó bomlott idegekkel összerogy, mikor irtózatosságtól végére ér...

Ismét szünetet tartott. Megborzongtam: talán csak a hajnal hűvöse volt ez, amint a hajón végigsöpört? De az elgyötört arc, melyen már felderengett a hajnal visszfénye, ismét megélénkült.

- Nem tudom, mennyi ideig feküdtem a gyékényen. Felrezzentem, mert valaki megérintett. A kis boy állt mellettem; alázatosan és nyugtalanul nézett rám.

- Van itt valaki... Őt akarja látni...

- Nem jöhet be senki!

- Igen... de...

Rémülten hunyorgott. Mondani akart valamit, de nem mert megszólalni. A hűs, jóság láthatóan szenvedett.

- Ki az? - kérdeztem.

Remegve nézett rám, mintha attól félne, hogy megütöm. És akkor nevet nem is mondott... Szinte érthetetlen, hogy egy ilyen egyszerű kis lényben miként rejtőzhet ennyi tapintat... ennyi szintiszta jóság, mely bizonyos pillanatokban egész valóját átmelegíti? Félénken ennyit mondott csak:

- Ő van itt.

Felpattantam. Azonnal megértettem, és egyszerre emésztő türelmetlenség fogott el, hogy megismerjem ezt az idegent. Mert látja, milyen különös... annyi gyötrődés, lázas vágyakozás és szorongó sietség közepette teljesen megfélemeztem *róla*... hogy egy férfi is volt a játékban... valaki, akit ez az asszony szeretett, s akit megajándékozott azzal a szenvedéllyel, amit tőlem megtagadott. Huszonnégy órával ezelőtt még gyűlöltem és szétéptem volna... Most pedig... el sem tudom mondani, mennyire hajtott felé valami... Hogy megismerjem és szeressem, mert hiszen ő is szerette...

Az ajtóhoz ugrottam. Egész fiatal, vékonydongájú, félénk és sápadt, szőke tiszt állt ott. Elragadóan fiatal volt, akár egy gyerek, és szinte meghatott, mennyire erőlködik, hogy férfiasnak mutakozzék, és megindultságát leplezze... Láttam, hogy reszket a keze, ahogy a sapkájához emeli... Legszívesebben átöleltem volna... mert éppen olyan volt, amilyennek azt az embert elképzeltem, akinek ez az asszony odaadta magát... nem pöffeszkedő nőcsábász, hanem szinte gyermek: üde, tiszta lény.

Elfogódottan állt előttem. Kutató tekintetem láttán s a szenvedélyes hévtől, ahogy elébe szaladtam, csak még inkább megzavarodott. Kicsi bajuszkája árulkodóan megrándult... ez a fiatal gyerekkatona alig bírta megállni, hogy fel ne zokogjon.

- Bocsánat - szólalt meg végre -, szerettem volna... még egyszer... látni...

Öntudatlanul átkaroltam ennek az idegen embernek a vállát, s mint egy beteget, odavezettem az ágyhoz. Csodálkozó, végtelen meleg és hálás pillantással nézett rám... mintha ezekben a percekben megértettük volna, hogy közös a sorsunk... Odaléptünk a halotthoz... Sápadtan feküdt a habfehér párnák között... Éreztem, hogy jelenlétem zavaró, visszavonultam hát, hogy magukra hagyjam őket. Lassan, tántorgó, tétova léptekkel közeledtem... hátulról is láttam, hogy rázza a zokogás... Úgy lépett, mintha egy irtózatoss viharban menne előre... s az ágy előtt hirtelen térdre zuhant... pontosan így roskadtam össze én is az előbb.

Odaugrottam, felemeltem, és leültettem egy székre. Már nem szégyenkezett, felszabadultan zokogta el gyötreimét. Egyetlen szót sem tudtam szólni - csak kezem tévedt oda öntudatlanul, és lassan simogatni kezdtem gyermekesen puha haját... Szelíden és mégis szorongva kapott a kezem után... S egyszerre éreztem, hogy rám tapad a tekintete.

- Mondja meg az igazat, doktor úr - rebegte -, ő maga vetett véget az életének?

- Nem - mondtam.

- Akkor... valami... valaki más... okozta halálát?

- Nem, senki - feleltem, pedig torkomra tolult a szó, hogy arcába kiáltsam: „Én! Én! Én!... És te!... Mi ketten tehetünk róla! És az ő szerencsétlen makacssága!”

De lecsillapítva magam, megismételtem:

- Nem, senki sem tehet róla... Úgy látszik, így kellett lennie...

- Olyan hihetetlen - dadogta -, el sem tudom hinni... Tegnapelőtt még ott volt a fogadáson, felém mosolygott és integetett. Hát lehetséges ez? Hogy történhetett?

Kitaláltam egy hosszú mesét, neki sem árultam el a titkot. Végigbeszélgettük ezeket a napokat, akár két testvér, mindkettőnkét áthatott az érzés, hogy összetartozunk... s ha nem is mondtuk ki, de mindkettőnk tudta a másikról, hogy élete ehhez az asszonyhoz tartozik. Olykor szinte már kicsúszott a számon, de aztán ajkam összeszorítva hallgattam - nem tudta meg soha, hogy az a gyermekét hordozta a szíve alatt, hogy nekem ezt a gyermeket, az ő gyermekét, meg kellett volna ölnöm, és... és hogy azt is magával rántotta a mélybe. Pedig egyre

csak róla beszéltünk, hiszen napokig a lakásán rejtegetett, mert... ezt elfelejtettem mondani... nyomoztak utánam. A koporsó már le volt zárva, mikor a férje megérkezett... nem hitt a halotti jelentésnek... az emberek pedig mindenfélét rebesgettek... Egyszóval keresett engem. Csakhogy én már nem éreztem elég erőt ahhoz, hogy találkozzam ezzel az emberrel, akiről tudtam, mennyi szenvedést okozott neki... elrejtőztem tehát, négy napig ki sem mozdultam a házból, mindketten ott bujkáltunk új barátom lakásán. Ez a férfi pedig, aki a kedvese volt, hamis névre szerzett egy hajójegyet, s így megszökhettem... Úgy osontam a fedélzetre, mint egy tolvaj, nehogy valaki felismerjen. Otthagytam mindent - pénzem, házam, benne hétévi munkám gyümölcsét -, mindez most ott maradt, bárki szabad prédájaként. A kormányzói hivatal urai pedig már bizonyára töröltek az alkalmazottak névsorából, hiszen engedély nélkül hagytam el állomáshelyemet. De nem tudtam tovább élni abban a házban vagy városban, abban a környezetben, ahol minden reá emlékeztetett... Mint valami tolvaj, az éj leple alatt szöktem meg, az emléke elöl... Csak felejteni... felejteni...

De ahogy a fedélzetre érek... éjszaka volt, éjfél körül... a barátom elkísért... és akkor... éppen akkor... daruval emelnek valamit a hajóra, valami fekete és szögletes tömeget... A koporsója volt... hallja? Az ő koporsója... Követett tehát ide is, ahogy én követtem őt mindenüvé... némán és közömbösen kellett állnom, mert a férje is ott volt... Elkíséri Angliába, talán fel is akarja boncoltatni... Ismét hatalmába kerítette, elvette tőlünk... nem a mienk többé... De én még itt vagyok, utolsó leheletemig vele maradok, nem szabad megtudnia a titkot, megvédem mindenáron... megvédem ettől a bitangtól, aki elől a halálba menekült... Nem fogja megtudni soha... soha... ez a titok az enyém, egyedül az enyém...

Megérti hát... érti már, mért irtózom az emberektől? Nem tudom hallgatni a nevetgélést, nem bírom látni a flörtöt és szerelmeskedést... mert odalent, a hajó gyomrában, teabálák és kókuszdióhalmok között van a koporsó... Nem férhetek hozzá, a rakomány be van zárva... de azért minden érzékemmel érzem, minden pillanatban tudom, hogy ott van, hiába keringőznek és tangóznak idefent... Persze ostobaság az egész, hiszen a tenger millió holttestet takar, a szárazföldön minden talpalatnyi helyen oszlik egy hulla... És most mégsem tudom elviselni, hogy itt álarcosbálokat rendeznek, és kéjesen kacarásznak... mert a halott egyre kísért, és tudom, hogy még akar tőlem valamit... tudom, hogy még van egy kötelességem... nem pihenhetek, mert még nem mentettem meg a titkot... s addig még foglyul tart, nem vagyok szabad...

A hajó dereka felől csoszogás, paskoló zaj hallatszott. Matrózok súrolták a fedélzetet. Az idegen felriadt, mintha rajtakapták volna: petyhüdt arcán rémület látszott. Felugorva így motyogott:

- Megyek már... megyek...

Nézni is siralom volt kiégett, alkoholtól, sírástól gyulladt szemeit. Minden kísérletemet megakadályozta, hogy együttérzésemet kifejezzem: láttam, emésztí a szégyen, hogy elárulta magát ezen az éjszakán. Önkéntelenül megkérdeztem:

- Megengedi, hogy délután meglátogassam a kabinjában?

Rám nézett. Gúnyos, cinikus mosolyra húzódott az arca, úgy lökte felém a szavakat, mint valami gyilkos mérget.

- Aha... persze, az ön híres kötelességtudása... Az elveivel ugyan jól beugrasztott, hogy mindent kilocsogjak! Nem, uram, köszönöm, elég volt. Nehogy azt higgye, hogy most megkönnyebbültem, mert mindenestül kitártam magam, beleim mocskával együtt. Az én elpocsékolat életemet már úgysem lehet összefoltozni, még az igen tiszteletreméltó holland kormányt

is hiába szolgáltam, a nyugdíjamnak is lőttek... Úgy térek vissza Európába, mint egy szegény ördög... mint valami nyomorult kutya, aki vinnyog egy koporsó után... Az ámokfutó úgysen ússza meg, a végén jön valaki és fejbe vágja, remélem, lassan már én is befejezem... Nem, uram, köszönöm, hagyjuk ezt a jóságos látogatást, van nekem odalent társaságom... Néhány palack jó öreg whisky, ők a vigasztalóim... meg az én régi jó barátom, az öreg browning, kár, hogy nem fordultam hozzá idejekorán... végül is többet ér minden locsogásnál... Sose fáradjon tehát, az egyetlen, amihez mégiscsak joga van az embernek, hogy úgy dögöljön meg, ahogy neki jólesik... és hogy legalább akkor békén hagyják mindenféle jótét lelkek.

Még egyszer gúnyosan végigmért. Szinte kihívó volt ez a pillantás, de éreztem, hogy csak szégyelli, határtalanul szégyelli magát. Behúzta a nyakát, megfordult, és köszönés nélkül, rogyant léptekkel kullogott a kivilágosodott fedélzeten a kabinok felé. Nem láttam többé. Aznap éjjel és a következő napokon is hiába kerestem a megszokott helyen. Nyomtalanul eltűnt, és én már-már álomnak vagy valami különös látomásnak hittem volna az egészet, ha az utasok között nem tűnik fel egy gyászszalagos férfi, holland nagykereskedő, aki, mint hallottam, valami trópusi betegség miatt nemrégiben vesztette el a feleségét. Komolyan és elgyötörtén járt-kelt, mindenütt egyedül láttam - s az a gondolat, hogy legtitkosabb tépelődéseiről is tudok, mindig megborzongatott. Ha összetalálkoztunk, kitértem az útjából, nehogy akár egy pillantással eláruljam, hogy nála is többet tudok végzetéről.

Ezután történt a nápolyi kikötőben az a megdöbbenő szerencsétlenség, melynek magyarázata valószínűleg az idegen elbeszélésében rejlik. A legtöbb utas estefelé partra szállt. Én az operába mentem, utána pedig a Via Roma egyik csillogó kávéházában töltöttem az időt. Mikor visszaevettünk a hajóra, már messziről láttam, hogy néhány csónak cirkál a gőzös körül, fáklyákkal és acetilénlámpákkal keresgélnek valamit a vízben, a fedélzetről pedig titokzatos sürgés-forgás hallatszik: csendőrök és karabinierik futkosnak összevissza. „Mi történt?” - kérdeztem az egyik matróztól. Kitérő választ kaptam, és így azonnal tudtam, hogy parancsot kapott a hallgatásra. Másnap sem sikerült többet megtudnom, mikor a hajó békésen felszedte a horgonyt, és mintha mi sem történt volna, folytatta útját Genova felé. Csak később olvastam az olasz lapok romantikusan kiszínezett tudósításait az állítólag véletlen nápolyi szerencsétlenségről. Ezek szerint azon az éjszakán, amikor már a hajón is minden elcsendesült, hogy kímélik az utasok lelki nyugalmát - egy holland gyarmaton elhunyt előkelő hölgy koporsóját akarták partra szállítani. A férj jelenlétében éppen leengedték a kötélhágcst, mikor valami súlyos tömeg zuhant alá a fedélzetről, s a koporsót a férjjel és a munkásokkal együtt a mélybe sodorta. Az egyik újság szerint egy örült vetette le magát a hágcstóra; a másik úgy próbálta szépíteni az ügyet, hogy a hágcstó a túlzott megterheléstől leszakadt. A hajóstársaság mindenesetre mindent elkövetett, hogy a valóságot elködösítse. Az elhunyt férjét és a munkásokat nagy nehezen sikerült ugyan kimenteni a tengerből, a nehéz ólomkoporsó azonban menten alámerült, és nem is lehetett többé kihalászni. Egy másik rövid napihír, mely arról tudósított, hogy a kikötőben egy negyven év körüli férfi tetemét dobta ki a víz, a közvélemény számára látszólag semmi összefüggésben sem volt a romantikusan tálalt szerencsétlenséggel. Előtte azonban, mikor ezt a néhány sort elolvastam, mintha a lap mögül még egyszer felmerült volna az a dermedt, holtsápadt arc a kísértetiesen villogó szemüveg mögött.

.oOo.